

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Larisa Bombač

Značilnosti selekcije kandidatov za volitve –
primer Slovenske demokratske stranke in Združene levice

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Larisa Bombač

Mentorica: prof. dr. Alenka Krašovec

Značilnosti selekcije kandidatov za volitve –
primer Slovenske demokratske stranke in Združene levice

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

Zahvala

vsem vam, ki ste mi dajali energijo,
domačim, ki mi pomenite vse,
mentorici, dr. Alenki Krašovec
za strokovno pomoč in odzivnost
ter iskrena hvala vsem tistim,
ki še vedno verjamete vame! Hvala!

Značilnosti selekcije kandidatov za volitve

– primer Slovenske demokratske stranke in Združene levice

Selekcija kandidatov za volitve po mnenju nekaterih politologov predstavlja najpomembnejšo funkcijo političnih strank ter najpomembnejši vidik volilnega procesa v sodobnih parlamentarnih demokracijah. Dejstvo je, da se ob selekciji kandidatov za volitve pojavljajo številna vprašanja, eno od vprašanj je stopnja institucionalizacije omenjenega procesa oziroma pravil, ki v njem veljajo. Drugo pomembno vprašanje je vprašanje meril, ki jih v procesih selekcije uporabljajo selektorji. Tretje pomembno vprašanje pa je vprašanje stopnje (de)centralizacije in stopnje notranje demokracije v političnih strankah v teh procesih. Med drugim Lundell (2004) pravi, da starost strank spada med dejavnike, ki lahko različno vplivajo na medstrankarsko ureditev selekcije kandidatov za volitve. Tako me bo zanimalo, ali starost politične stranke determinira stopnjo centralizacije v procesu selekcije kandidatov v dveh slovenskih političnih strankah. Za študijo primera sem izbrala etabrirano politično stranko, Slovensko demokratsko stranko in novo politično organizacijo, koalicijo Združena levica.

Ključne besede: selekcija kandidatov, volitve, centralizacija, etabrirana politična stranka, nova politična stranka.

Features of Candidate Selection for Elections

– example of Slovenian Democratic Party and the United Left

According to some political scientists, the selection of candidates for the elections is the most important function of political parties and the most important aspect of the electoral process in modern parliamentary democracies. The fact is that the selection of candidates for the elections raises several questions, one of the questions is the level of institutionalization of this process and the rules that are valid in this process. Another important question is the question of measures that are being used by selectors within the process. The third important issue is the question of the level of (de)centralization and the degree of internal democracy in political parties in these processes. Among other things, Lundell (2004) says that the age of a party is one of the factors that may impact differently on a cross-party organization of the selection of candidates for the elections. So I will be interested to know whether the age of political parties determines the degree of centralization in the process of selection of candidates in two Slovenian political parties. For a case study I chose an established political party, the Slovenian Democratic Party and a new political organization, the coalition United Left.

Keywords: the candidate selection, elections, centralization, the established political party, a new political party.

KAZALO

1 UVOD.....	7
2 METODOLOŠKI NAČRT.....	9
2.1 Cilj in namen diplomskega dela	9
2.2 Hipoteza.....	10
2.3 Raziskovalne metode in tehnike	11
3 POLITIČNE STRANKE IN FUNKCIJE POLITIČNIH STRANK	12
3.1 Pomen in vloga funkcij političnih strank	14
4 SELEKCIJA KANDIDATOV ZA VOLITVE.....	16
4.1 Pomembnost selekcije kandidatov za volitve	16
4.1.1 Pomembnost selekcije kandidatov z vidika strank oziroma z vidika delitve moči v političnih strankah.....	16
4.1.2 Pomembnost selekcije z vidika volivcev	17
4.1.3 Pomembnost selekcije kandidatov z vidika parlamentov	17
4.1.4 Pomembnost selekcije kandidatov z vidika razprav o javnih politikah.....	18
4.2 (Ne)formalnost selekcije kandidatov.....	18
4.3 Ravni procesa selekcije kandidatov	19
4.4 Stopnja centralizacije v procesu selekcije kandidatov za volitve	23
4.5 Dejavniki, ki vplivajo na ureditev selekcije kandidatov za volitve	26
5 EMPIRIČNI DEL.....	28
5.1 Analiza statotov izbranih dveh političnih strank	28
5.1.1 Slovenska demokratska stranka	28
5.1.2 Združena levica	30
5.2 Analiza dodatnih informacij, pridobljenih s strani izvedenih intervjujev	32
6 UGOTOVITVE	36
7 ZAKLJUČEK	37
8 LITERATURA	39
PRILOGE	42
Priloga A: Intervju z generalno sekretarko SDS	42
Priloga B: Intervju s predstavnikom stranke TRS	43
Priloga C: Intervju z generalno sekretarko IDS ter regijskim koordinatorjem IDS	44

SEZNAM SLIK

Slika 4.1: Inkluzivnost in ekskluzivnost pri vprašanju možnih kandidatov	21
Slika 4.2: Stopnja inkluzivnosti in ekskluzivnosti z vidika vprašanja sestave selektorata	22
Slika 4.3: Kombinacija razsežnosti teritorialne in funkcionalne (de)centralizacije	24

SEZNAM TABEL

Tabela 5.1: Primerjava značilnosti selekcije kandidatov proučevanih političnih strank	344
---	-----

1 UVOD

Nesporno je, da je preučevanje političnih strank ena izmed ključnih tematik sodobne politične znanosti (Bibič 1997, 135). Politične stranke, ki so ne nazadnje bistven del vsake demokratične predstavniške demokracije in si le teh brez njih skoraj ni mogoče več predstavljati, so hkrati tudi glavni akterji¹ v procesu selekcije kandidat in kandidatov za parlamentarne volitve. Kot poudarjata Gallagher in Marsh (1988, 15), selekcija kandidatov za volitve predstavlja najpomembnejšo funkcijo političnih strank in najpomembnejši vidik političnega procesa v sodobnih parlamentarnih demokracijah, nekateri raziskovalci (Michels 1915; Schattschneider 1942; Jupp 1968; Ranney 1981; Katz 2001) pa dodajajo, da je »selekcija kandidatov za volitve najpomembnejša aktivnost v življenju vsake politične stranke«.

V povezavi z volitvami se v javnosti veliko medijske pozornosti sicer namenja volilnim kampanjam ter financiranju le teh, sam proces selekcije kandidatov pa je v principu zasebna stvar strank in je zaprt pred očmi javnosti, saj gre za proces, ki se odvija znotraj strank (Krašovec 2007, 113). Čeprav je selekcija kandidatov za volitve le ena od funkcij političnih strank pa jo glede na prevlado političnih strank v volilnih procesih avtorji štejejo za najpomembnejšo funkcijo, saj je sodelovanje na volitvah lastnost strank, ki slednje loči od drugih organizacij (Krašovec 2005, 132). Proces selekcije kandidatov namreč predstavlja enega izmed prvih korakov znotraj stranke pred volitvami, kjer je cilj politične stranke zmagati in priti na oblast. V selekcijskem postopku tako stranke izberejo svoje najvidnejše in najzanesljivejše predstavnike² za najpomembnejše delovno mesto, na katerem po njihovem mnenju lahko opravljajo najkoristnejše delo (Michels v Krašovec 2000, 40). Rezultat selekcije kandidatov za volitve v strankah ima posledice tako na stranko, tako na volivce kot tudi na delovanje parlamentov oziroma na zakonodajno telo (Gallagher v Krašovec 2007, 114). Volivci imajo torej končno besedo pri tem, koga bodo dejansko izvolili, nimajo pa začetne vloge³. Odločitev, kdo bo sploh tekmoval na volitvah, je sprejeta že mnogo prej v procesu selekcije kandidatov za volitve.

¹ Poleg političnih strank so lahko pomembni akterji oziroma igralci pri selekciji kandidatov še interesne skupine, mediji in finančni podporniki (Norris 1997, 12).

² Proces selekcije kandidatov ni le pot preko katere se volivcem ponudi najboljše kandidate, ampak je tudi arena ideoloških konfliktov znotraj strank (Blomgren 1999, 2).

³ Ker politične stranke v državah EU praviloma ne uporabljajo primarnih volitev kot orodja selekcije kandidatov, imajo volivci možnost odločanja šele na dan volitev (Blomgren 1999, 23).

In če je za elemente volilnega sistema značilno, da so določeni z zakonodajo, ki velja za vse akterje v procesu volitev, v tem pogledu selekcija kandidatov za volitve kot že rečeno odstopa – praviloma jo določa kombinacija zakonodaje in notranja strankarska pravila (Krašovec 2007, 113) oziroma statuti strank.

Epstein (v Rahat in Hazan 2010, 3) je že leta 1967 trdil, da je selekcija kandidatov zasebna stvar strank, kljub temu, da je regulirana s pravnimi predpisi. Krašovec (2007, 181) ugotavlja, da je selekcija kandidatov v Sloveniji zelo pomemben proces, vendar mu slovenska zakonodaja namenja zgolj nekaj pozornosti. V Sloveniji sta trenutno v veljavi dva temeljna zakona, ki urejata tudi proces selekcije kandidatov, in sicer Zakon o političnih strankah (ZPolS) in Zakon o volitvah v Državni zbor (ZVDZ), ki selekcijo kandidatov smatra kot domeno političnih strank. 19. člen Zakon o političnih strankah od strank zahteva, da znotraj statotov določijo postopek in organ, ki naj odloča o posameznih kandidatih za parlamentarne volitve. Zakon o volitvah v Državni zbor prepušča tako postopek selekcije kot pravila selekcije kandidatov posameznim strankam, saj v 42. členu določa, da lahko kandidate predlagajo politične stranke in volivci, 43. člen pa podobno kot Zakon o političnih strankah določa, da politična stranka določi kandidate po postopku, določenem z njenimi pravili. Edino, kar od njih zahteva je, da se lista kandidatov določi s tajnim glasovanjem.

In ker še vedno velja, da nacionalne zakonodaje ureditev selekcije kandidatov za volitve praviloma prepuščajo strankam (Krašovec 2007, 113), le-te dejansko podrobnejša pravila ter morebitne dodatne pogoje, ki jih morajo kandidati izpolnjevati in postopek selekcije v glavnem določajo same. Če pravila selekcije kandidatov za nastop na volitvah v državi niso zakonsko podrobneje vzpostavljena, ostajajo pogosto tudi postopki in merila izbire kandidatov večini državljanov neznanka. Pri tem je zanimivo tudi, da se stranke pomembno razlikujejo po načinu, kako izbirajo kandidate (Ware 1996, 259). Tako imajo celo politične stranke v istih državah pogosto vsaj nekoliko različno določeno selekcijo kandidatov za volitve (Krašovec 2005, 132). Kljub temu, da je v svetu opravljenih že kar nekaj raziskav in analiz procesa selekcije kandidatov za volitve, je v Sloveniji omenjeni proces vendarle v manjši meri raziskan, zato me bo proces selekcije kandidatov zanimal prav na primeru slovenskih političnih strank.

2 METODOLOŠKINAČRT

2.1 Ciljin namen diplomskega dela

Zgodovinsko gledano je področje selekcije kandidatov strank za volitve manj raziskano politološko področje, kar pa ne pomeni, da je nepomembno. Kot ugotavlja Gallagher (v Krašovec 2007, 115), se preučevanje selekcije kandidatov za volitve najpogosteje osredotoča na preučevanje samega procesa selekcije kandidatov, znotraj katerega sta pogosto izpostavljeni predvsem dve vprašanji. Prvo večje vprašanje je vprašanje razdelitve moči pri odločanju v strankah (gledano z vidika (de)centralizacije in notranje demokracije oziroma stopnje vključenosti članov v te procese), v manjši meri pa gre za vprašanje meril, na podlagi katerih selektorji izbirajo kandidate.

V svojem diplomskem delu se bom osredotočila predvsem na vprašanje stopnje centralizacije v procesih selekcije kandidatov za volitve v političnih strankah. Stopnja centralizacije odločanja znotraj stranke je le eno od vprašanj selekcije kandidatov (Orr 2011, 969), ta dejavnik pa je pomemben predvsem zato, ker nacionalna zakonodaja v Sloveniji selekcijo kandidatov smatra kot domeno političnih strank in določa, da posamezne stranke znotraj statutih same določijo postopek in organ, ki naj odloča o posameznih kandidatih za parlamentarne volitve. Ureditev tako pomembnega procesa je tako prepuščena idejam in željam posameznih strank, zato je pričakovati, da se lahko ti procesi med posameznimi strankami bistveno razlikujejo (Krašovec 2007, 181).

Lundell (2004, 32) je med dejavnike, ki lahko vplivajo na različno ureditev selekcije kandidatov za volitve med strankami uvrstil tri značilnosti strank, in sicer ideologijo strank, velikost strank ter starost strank. In ker je eden izmed pomembnih dejavnikov, ki lahko vpliva na različno medstrankarsko ureditev selekcije kandidatov za volitve tudi starost stranke, me bo zanimalo, ali starost politične stranke determinira stopnjo centralizacije v procesu selekcije kandidatov v Sloveniji. To bom raziskala s pomočjo analize izbranih dveh slovenskih političnih strank. Za študijo primera sem tako izbrala etablirano politično stranko, Slovensko demokrasko stranko in novo politično organizacijo, koalicijo Združena leвица. Naj na tem mestu dodam, da bo starost strank primarni fokus raziskovanja stopnje centralizacije v procesu selekcije kandidatov, pri tem pa ne smemo zanemariti dejstva, da se preučevani stranki v resnici razlikujeta tudi v pogledu velikosti in ideologije.

Slovenska demokratska stranka (SDS) je bila kot Socialdemokratska zveza Slovenije (SDZS) ustanovljena 16. februarja 1989. Še istega leta se je na prvem kongresu preimenovala iz zveze v stranko, in sicer Socialdemokratska stranka Slovenije (SDSS), leta 2003 pa se je stranka preimenovala v zdajšnje Slovensko demokratsko stranko (SDS). Koalicijo Združena levica štejem za novo politično organizacijo, saj je njen ustanovitveni kongres potekal 1. marca 2014, »s podpisom koalicijske pogodbe med strankami Inicijativa za demokratični socializem (IDS), Stranka za trajnostni razvoj Slovenije (TRS) in Demokratična stranka dela (DSD). Koaliciji sta se 20. maja 2014 formalno priključila še Gibanje za pravično družbo (GPD) in Kulturno politično Društvo Svoboda iz Straže« (Združena levica 2014a). »Koalicija Združena levica (krajše Združena levica) je koalicija levičarskih strank in t.i. 4. skupine, v katero sodijo civilnodružbena gibanja ter posamezniki« (Združena levica 2014b). Združena levica je nastala torej tik pred predčasnimi volitvami v Državni zbor v Sloveniji, ki so potekale 13. julija 2014. »Na kandidatni listi Združene levice za nastop na državnozborskih volitvah 2014 je 9 nestranskih kandidatov s strani civilne družbe oz. 4. skupine, s čimer so dodatno izkazali in upravičili mesto enakopravnega partnerja koalicije« (Združena levica 2014b).

2.2 Hipoteza

Ker po mnenju Lundella (2004, 32) starost politične stranke določa stopnjo centralizacije v procesu selekcije kandidatov, bom skozi raziskovanje skušala ugotoviti, ali prav tako starost slovenskih političnih strank določa stopnjo centralizacije v procesu selekcije kandidatov za volitve. Glede povezave med starostjo stranke in centralizacijo bi po Lundellu (2004) lahko našli sledečo predpostavko. Po eni strani lahko pričakujemo, da nove politične stranke večji del selekcije kandidatov opravijo v centralnih organih strank, decentralizacija procesov pa naj bi bila značilna za etabrirane stranke, saj imajo le-te bolj trdno podporno osnovo in bi zato imele manj straha pred izgubo nadzora nad organizacijo stranke (Lundell 2004, 26), zato bom skozi samo raziskovanje skušala utemeljiti naslednjo zastavljeno hipotezo, in sicer:

Za etabrirano stranko, Slovensko demokratsko stranko je značilen decentraliziran proces selekcije kandidatov za volitve, medtem ko je centralizacija v tem procesu značilna za novo politično organizacijo, koalicijo Združena levica.

2.3 Raziskovalne metode in tehnike

Pri pisanju diplomskega dela bom uporabila različne raziskovalne metode in tehnike. V teoretičnem delu bom analizirala in kritično soočila obstoječo literaturo in ugotovitve s področja selekcije kandidatov v političnih strankah, posebej pa bom preučila dejavnike, ki vplivajo na njeno ureditev.

Kot ugotavlja Krašovec (2007, 114) kljub temu, da stranke okolici ne želijo podrobno razkriti procesov selekcije kandidatov za volitve, lahko te procese do določene mere razkrijemo na podlagi analize formalnih dokumentov strank. V empiričnem delu bom zato analizirala formalne dokumente izbranih dveh političnih strank, pri čemer se zavedam, da se lahko formalno določeni procesi razlikujejo od dejanskih procesov v strankah, vendar pa je po ugotovitvah van Biezenove (Krašovec 2007, 185) analiza formalnih pravil uporabna začetna točka v raziskovanju notranjih procesov v strankah.

Diplomsko delo bom nadgradila z izvedbo strukturiranih družboslovnih intervjujev, opravljenih s predstavnikom oziroma s strokovnim delavcem analiziranih parlamentarnih strank, saj bom tako pridobila morebitne manjkajoče in podrobnejše podatke o ureditvi selekcije kandidatov za volitve. Že Norris (1997) je ugotovila, da je pri proučevanju selekcije kandidatov najprimernejši osebni pristop ter razgovor s čim širšim krogom posameznikov, ki so v ta proces vključeni. In ker gre pri Združeni levici za volilno koalicijo treh strank ter t.i. 4. skupine, v katero sodijo civilnodružbena gibanja in posamezniki, bom poskusila pridobiti intervjuje s predstavniki vsakega od njih. Na podlagi izvedenih družboslovnih intervjujev bom pridobila dodatne relevantne podatke o procesih selekcije kandidatov za volitve.

3 POLITIČNE STRANKE IN FUNKCIJE POLITIČNIH STRANK

Prva razsežnost raziskovanja političnih strank se nanaša na samo definicijo političnih strank. V množici avtorskih opredelitev pojma politična stranka je pogosto mogoče zaslediti posebne političnokulturne, zgodovinske in ideološke poudarke. Po Webru (1919) je stranka v liberalnem okolju opredeljena kot »del celote«, ki se bojuje za oblast z drugimi strankami na svobodnih volitvah, medtem ko je v socialističnih sistemih slabšalno označena kot odtujena oblika politične organizacije družbe in moči nad državljanom (Fink Hafner 2001, 13).

Vsekakor v definicijah oziroma pojmovanjih političnih strank srečujemo oznake, ki predvsem poudarjajo stranko kot organizacijo, kot nosilko določenih idealov ali pa glede na funkcijo, ki jo opravljajo (Bibič 1997, 128). Mnogi politologi (Duverger 1954; LaPalombara in Anderson 1992; Ware 1996; Krouwel 1999; Strøm in Müller 1999) menijo, da so politične stranke najpomembnejše (politične) organizacije v modernih demokracijah. V zgodovinskem razvoju so namreč stranke postale politični akterji, ki igrajo najpomembnejšo vlogo tako na volitvah, v parlamentih kot tudi v selekciji kandidatov za volitve (Ware 1996). In tako kot vse organizacije tudi politične stranke kot ena vrsta organizacije opravljajo nekatere funkcije (Krašovec 2002, 27), ki se skozi različna obdobja in glede na družbene norme spreminjajo.

Bibič (1994, 1011) pojasnjuje, da nam šele število in narava funkcij političnih strank lahko osvetlita njihovo dejansko vlogo v državi in družbi oziroma njihovo vlogo posredovanja med družbo in državo. Poznavanje in pojasnitev teh funkcij nam omogočata, da bolje razumemo njihovo temeljno, specifično in univerzalno vlogo v tekmovanju za politično oblast in pri samem izvrševanju oblasti. In prav zato ima pregled in opredelitev funkcij političnih strank v nadaljevanju še posebej pomembno mesto.

Največkrat se kot najpomembnejše funkcije političnih strank omenjajo naslednje funkcije, in sicer agregacija interesov volivcev, mobilizacija volivcev in članov strank, politična socializacija volivcev in članov strank, rekrutacija voditeljev strank in kandidatov za volitve ter vladanje in prevzemanje odgovornosti za vladanje (Krašovec 2002, 27). Različni avtorji poudarjajo različno obsežne preglede nalog in funkcij strank. Bibič (1997, 133–135) med številnimi funkcijami izpostavlja nekatere, osrednje funkcije političnih strank:

- funkcija v volilnem procesu,
- rekrutacija in selekcija političnih in drugih elit,

- programska in socializacijska funkcija,
- funkcija oblikovanja in izvrševanja vladne oblasti in nadzora nad njo.

Fink Hafner (2001, 18) je identificirala še več funkcij političnih strank, pri tem je poudarila obseg in pomembnost naslednjih raznolikih funkcij:

- *povezovanje (vez) med vladajočimi in vladanimi,*
- *agregacija različnih interesov,*
- *oblikovanje in izvajanje kolektivnih ciljev družbe,*
- *strukturiranje volilnih glasov,*
- *integriranje in mobilizacija množice državljanov,*
- *rekrutiranje voditeljev za javne funkcije,*
- *oblikovanje javnih politik,*
- *socializacija državljanov in*
- *socializacija elite.*

Povzamemo lahko, da so politične stranke ključna vez med državljani in državo. In čeprav se velikokrat o strankah razmišlja kot o unitarnih organizacijah, so le-te v resnici kompleksne organizacije, ki se notranje organizacijsko delijo na več delov. Krašovec (2002, 28) ugotavlja, da se je v zgodovini razvoja strank pojavilo kar nekaj poskusov njihove notranje razdelitve. Med bolj znanimi je delitev po Katz in Mairu (1993) na vsaj tri večje dele oziroma obraze strank, med katerimi prihaja do vzpostavitve medsebojnih odnosov, ki po navadi niso uravnoteženi:

- javni deli strank (poslanske skupine in ministri),
- stranka na terenu (občinski, pokrajinski odbori strank),
- centralni del stranke (organi strank, odbori strank).

Javni deli strank vključujejo strankarske organizacije v parlamentu in vladi, medtem ko stranke na terenu vključujejo člane, organizirane v teritorialnih organizacijah, potencialno pa tudi strankine lojalne volivce. Centralni deli strank predstavljajo ožji in najožji organi strank, ki so sestavljeni iz ljudi, ki delajo na sedežu stranke (organizirajo in tudi predstavljajo stranko na terenu) ter organov in odborov stranke. Najpogosteje nosijo imena, kot so svet stranke, predsedstvo, izvršilni odbor stranke ter kongres stranke. Odnosi moči so se z razvojem strank spreminjali, ena izmed posledic je celo prevlada enega dela stranke nad drugima, in sicer v različnih znotraj strankarskih procesih.

Pri tem pa obstoje različni dejavniki, ki lahko nagibajo tehtnico enkrat v prid enega in drugič drugega dela. Ti dejavniki so na primer vključenost poslancev v organe strank, vključenost centralnih delov strank v delovanje poslanskih skupin, nadzor nad kandidacijskim postopkom za parlamentarne volitve, določanje politike strank, stopnja strankarske discipline, odgovornost poslancev, finančni in kadrovski vidiki ter usmerjenost pozornosti množičnih medijev (Krašovec 1997, 920).

3.1 Pomen in vloga funkcij političnih strank

Bibič (1994, 1011) je mnenja, da je funkcija političnih strank v volilnem procesu ena izmed osrednjih, če ne osrednja funkcija političnih strank. Politične stranke ne samo sodelujejo pri določanju pravnih okvirov za volitve tj. pri oblikovanju volilnih sistemov, marveč tudi posegajo v posamezne faze volilnega procesa. Bibič (1997, 133) dodaja, da si stranke na podlagi volilnega procesa razdelijo sedeže v parlamentu ter sodelujejo pri sestavi vlade. Zlasti pomembna vidika z volilnega procesa s stališča strank in gledišča demokratičnosti volitev sta proces selekcije kandidatov ter financiranje in izvedba volilne kampanje.

Rekrutacijska funkcija in selekcija⁴ političnih in drugih elit, poznana tudi pod imenom »elite recruitmant«, »leadership recruitment«, »recruitment and selection of leadership« se nanaša na vlogo, ki jo imajo politične stranke pri naboru in pri izboru kandidatov za javne funkcije in druge politično pomembne položaje, kamor med drugim štejemo tudi selekcijo kandidatov, ki zastopajo politične stranke na kandidatnih listah (Bibič 1997, 133). Omenjena vloga se seveda nanaša ne samo na politično-predstavniške državne organe, temveč tudi na vlado in na druge visoke in višje položaje v državni administraciji. Na tem mestu je torej še vedno aktualna Duvergerjeva (1967) trditev, da je najgloblji pomen političnih strank v tem, da težijo k ustvarjanju novih elit.

Oblikovanje programskih političnih ciljev je ostala ena izmed bistvenih nalog političnih strank tudi v času, ko so tradicionalne ideološke delitve izgubile svoj pomen. Po Bibiču (1994, 1011) naj bi preizkušnjo časa preživele tiste stranke, ki bodo bolj sposobne videti in opredeliti nove cilje, ki bodo presegali zgolj kratkoročne potrebe boja za oblast. V neposredni

⁴ Politično rekrutacijo razumemo kot način, kako privabiti potencialne kandidate, da vstopijo v proces kandidiranja za določeno funkcijo, med tem ko selekcija pomeni proces izločanja kandidatov iz celotnega nabora potencialnih kandidatov (Siavelis in Morgenstern 2008, 8).

zvezi s programsko funkcijo stranke je tudi njena socializacijska funkcija, ki se nanaša na oblikovanje politične volje ljudstva.

Po mnenju nekaterih avtorjev (Katz 1987; LaPalombara in Anderson v Bibič 1997, 134) je celo ključna funkcija stranke da »vlada in prevzame odgovornost za vladanje«, saj so ne nazadnje stranke v parlamentarnih sistemih poklicane, da na podlagi volilnih izidov sodelujejo pri oblikovanju vlade, ki je lahko vlada ene stranke ali koalicije večih strank. Vendar sposobnost za vladanje ne izhaja le iz volilnega rezultata, temveč je plod številnih dejavnikov, od voditeljskih sposobnosti predsednika vlade, karakteristik glavnih nosilcev vladnih funkcij do sposobnosti za oblikovanje kompromisov oziroma konsenza, predvsem pri postavljanju koalicijskih vlad do modrosti strankarskih in drugih političnih elit.

Neizpodbitno je, da so politične stranke strateški člen in agens oblikovanja politike in reprezentiranja interesov družbe v državi, pri tem pa ne gre mimo dejstva, da politične stranke ne da samo oblikujejo in izvršujejo vladno oblast, marveč to oblast tudi kontrolirajo (Bibič 1997, 135).

4 SELEKCIJA KANDIDATOV ZA VOLITVE

4.1 Pomembnost selekcije kandidatov za volitve

In čeprav je selekcija kandidatov za volitve sicer ena od definirajočih funkcij političnih strank (Sartori 1976; Krouwel 1999), Katz (2001, 277) dodaja, da je selekcija kandidatov za volitve nujno potrebna aktivnost vsake politične stranke, saj gre za centralno funkcijo političnih strank, vsak nominiran kandidat pa ne nazadnje igra pomembno vlogo pri definiciji, kaj stranka sploh je. Ena najizčrpnějšíh študij o selekciji kandidatov je *Candidate Selection in Comparative Perspective: the Secret Garden of Politics* iz leta 1988, delo Gallagherja in Marsha, vendar je že leta 1902 Ostrogorski poudaril pomembnost procesa selekcije kandidatov, saj je trdil, da je prav od njega odvisna porazdelitev moči znotraj politične stranke (Lundell 2004, 26). Hazan in Rahat (2001) pa pojasnjujeta, da selekcija kandidatov v strankah pomembno vpliva na možnost izbire, ki je ponujena volivcem na volitvah, vpliva na sestavo parlamentov ter končno vpliva tudi na razprave o javnih politikah in rezultate celotnih parlamentarnih procesov.

4.1.1 Pomembnost selekcije kandidatov z vidika strank oziroma z vidika delitve moči v političnih strankah

Zaradi izjemne večplastne pomembnosti selekcije kandidatov za volitve naj bi bilo preučevanje tega procesa ena najboljših točk, na kateri se lahko opazuje razporeditev moči znotraj stranke. Različni avtorji izpostavljajo različne funkcije strank, vsi pa kot zelo pomembno omenjajo (so)delovanje političnih strank v procesih oblikovanja javnih politik. Nekateri politologi (Michels 1915; Schattscheider 1942; Ranney 1981; Katz 2001) so na pomembnost selekcije kandidatov za volitve pogledali z vidika funkcij oziroma aktivnosti političnih strank, kjer so ugotovili, da je selekcija kandidatov za volitve najpomembnejša aktivnost v življenju vsake politične stranke. Schattscheider (1942) po drugi strani pojasnjuje, da naj bi lastnosti selekcije kandidatov za volitve določale tudi naravo posameznih strank in dodaja, da je tisti, ki odloča o selekciji kandidatov dejansko tudi lastnik stranke (Gallagher v Krašovec 2007, 114). Že Ostrogorski (v Norris 1997, 7) je na začetku 20. stoletja ugotovil, da ima tisti, ki v stranki odloča o selekciji kandidatov za volitve zelo pomemben vpliv na razporeditev moči v stranki. Duverger (1959), Henig (1970) ter Ranney (1981) so prav tako trdili, da selekcija kandidatov odraža in vpliva na distribucijo moči v stranki. Krašovec (2007,

119) dodaja, da tisti, ki v stranki oblikuje/določi pravila selekcije kandidatov za volitve, določi pravila igre in si s to pristojnostjo v selekciji kandidatov za volitve zagotovi tudi določeno vlogo. Tako Katz (v Krašovec 2007, 119) poudarja pomen določanja pravil v stranki, saj se lahko že s samo določitvijo teh pravil v večji meri podeli prednost določenim kandidatom oziroma večja moč določenim delom političnih strank pri nadaljnji selekciji kandidatov. Kot ugotavlja Krouwel (1999, 17) je v strankah zahodnoevropskih držav ta pristojnost večinoma v rokah manjše ali večje formalne skupine posameznikov, ki jo pogosto imenujemo centralni deli strank. Epstein (v Krašovec 2003, 76) prav tako opozarja, da so procesi selekcije kandidatov za parlamentarne volitve skoraj izključna domena strank, znotraj njih pa imajo najpogosteje odločilno vlogo elite, ki so združene v centralne organe strank. Proces izbiranja kandidatov pa ima pomen za delitev moči znotraj stranke tudi po mnenju Farrella (1994, 226), ki dodaja, da gre trend v smeri središča stranke oziroma centralnega dela stranke.

4.1.2 Pomembnost selekcije z vidika volivcev

Krašovec (2007, 114) pojasnjuje, da je omenjeni proces z vidika volivcev pomemben predvsem zaradi omejevanja možne izbire med kandidati⁵, saj imajo volivci možnost izbire le med kandidati, ki so se prebili skozi selekcijsko proceduro v strankah. Vse večja prevlada strank na volitvah in strankarska selekcija bistveno zožujeta možnosti izbiranja volivcev, saj imajo volivci možnost izbire le med kandidati, ki so se že prebili skozi selekciji postopek oziroma so že dobili mandat strank, da nastopijo na volitvah.

4.1.3 Pomembnost selekcije kandidatov z vidika parlamentov

Proces selekcije kandidatov za volitve ima velik pomen tudi za delovanje parlamentov, in sicer z vidika kakovosti izbranih kandidatov (to je z vidika političnih izkušenj poslancev in poznavanja ustroja parlamenta). Kakovost izbranih kandidatov oziroma izvoljenih poslancev namreč določa kakovost izbranih predstavnikov, ki so pogosto člani vlade in do neke mere člani državne politike (Gallagher in Marsh 1988, 1). Krašovec (2007, 115) ugotavlja, da se selekcija kandidatov povezuje z vprašanjem političnega (ne)amaterizma poslancev, (ne)profesionalizacije parlamentov in stopnjo kohezivnosti strank v parlamentu, saj le izbrani

⁵ Pesonen (v Gallagher 1988, 2) poudarja, da je v celotnem selekcijskem procesu izločenih 99,96 % upravičenih kandidatov, tako lahko volivci izbirajo le med 0,04 % od vseh upravičenih kandidatov.

in izkušeni profesionalni politiki v strankah lahko tvorijo učinkovit in koheziven predstavniški organ.

4.1.4 Pomembnost selekcije kandidatov z vidika razprav o javnih politikah

Aktualne razprave o selekciji kandidatov za volitve so povezane z demokratizacijo političnih strank. Demokratizacija je namreč zaznana kot nekaj pozitivnega v procesih selekcije kandidatov za volitve, lahko pa je videna kot paradoks, saj lahko demokratizacija strank poveča oziroma okrepi vlogo elit pri procesu selekcije kandidatov. V strokovni javnosti kot tudi v strankah je govora o t.i. demokratizaciji selekcije kandidatov za volitve, ki naj bi pomenila vključitev večjega števila ljudi v odločanje o kandidatih za volitve v primerjavi s prejšnjim obdobjem (Rahat in Hazan v Krašovec 2007, 123). Ali kot pojasnujeta Pennings in Hazan (2001, 268), demokratizacija procesa selekcije kandidatov za volitve pomeni, da se kontrolna vloga ekskluzivnega selektorata zmanjšuje, torej ima vedno več ljudi neposreden vpliv na to, kdo bo izbran za kandidata in s tem tudi, kdo bo predstavljen na volitvah. A demokratizacija lahko namreč okrepi vlogo vodstva stranke pri izbiri kandidatov, saj vodstvo lahko postaja močnejše zaradi oslabitve organiziranih delov, zlasti lokalnih organizacij in njihovih elit na račun individualnih članov, ki so praviloma manj organizirani. Pri tem moramo upoštevati, da demokratizacija selekcije kandidatov ni globalen trend, saj obstajajo med strankami velike razlike v stopnji, do katere stranke odprejo svoje selekcijske postopke. Za zahodnoevropske stranke velja, da same urejajo proces selekcije kandidatov za volitve, s tem imajo možnost večjega nadzora nad vodenjem omenjenega procesa. To je ravno nasprotno z ZDA, ki imajo zakonsko določen odprt proces selekcije kandidatov ali z Izraelom, kjer sta z demokratizacijo selekcije kandidatov za volitve dve glavni stranki izgubili nadzor nad procesom selekcije kandidatov (Pennings in Hazan 2001, 269).

4.2 (Ne)formalnost selekcije kandidatov

Analiza formalnih pravil selekcije kandidatov zajema le del zgodbe, vendar zelo pomemben del zgodbe. Norris (1996) ob vprašanju določitve selekcije kandidatov za volitve v strankah najprej izpostavlja vprašanje stopnje institucionalizacije pravil selekcije kandidatov za volitve. Na tem mestu se tako postavlja vprašanje, ali je selekcija kandidatov za volitve v

strankah formalno določena ali pa je neformalna (Krašovec 2007, 114). Lovenduski (1999, 37) prav tako dodaja, da se vse politične stranke pri sprejemanju odločitev ravnavo po določenih postopkih, sestavljenih tako iz formalnih pravil kot neformalnih praks in navad.

Proces selekcije kandidatov je torej formaliziran takrat, ko so pravila, ki zadevajo selekcijski proces formalna, podrobna, izčrpna, jasna, določna in izvajana s strani strankinih funkcionarjev in potrjena v strankinih dokumentih (Norris v Kangur 2005, 4). Zunanjemu opazovalcu je v tem primeru popolnoma jasno, kako potekajo posamezni koraki v procesu selekcije, medtem ko je neformalno določen proces selekcije kandidatov manj birokratski, morebitna pravila ali smernice, objavljene v uradnih strankarskih dokumentih pa največkrat nimajo dejanske moči. Iz sledečega lahko sklepam, da se lahko politične stranke poleg formalno določenih pravil, procesov in meril pri sami selekciji kandidatov poslužujejo tudi neformalnih praks ali nenapisanih pravil. Pravila za selekcijo kandidatov so lahko oblikovana zelo prožno, kot ugotavlja Bille (2001, 369) pa je v politiki dokaj pogosto, da se napisana pravila razhajajo z dejansko sprejeto prakso sprejemanja in izvajanja odločitev. Rahat in Hazan (v Krašovec 2007, 114) izpostavljata, da je ureditev selekcije kandidatov za volitve z notranjimi akti stranke manj stabilna kot zakonsko urejen proces selekcije kandidatov.

4.3 Ravni procesa selekcije kandidatov

Pomen proučevanja selekcije kandidatov za volitve v političnih strankah najbolje opisuje Gallagher (v Krašovec 2007, 115), katerega raziskovanje se najpogosteje osredotoča na proučevanje samega procesa selekcije kandidatov, znotraj katerega sta pogosto izpostavljeni predvsem dve vprašanji. Prvo večje vprašanje je vprašanje razdelitve moči pri odločanju v strankah, v manjši meri pa gre za vprašanje meril, na podlagi katerih selektorji izbirajo kandidate za volitve.

Ranney (1981, 75) definira proces selekcije kandidatov kot proces, s katerim politična stranka odloči, koga od formalno upravičenih posameznikov bo izbrala in uvrstila na kandidatno listo za volitve oziroma kot »proces, s katerim politična stranka odloči, katera od oseb je pravno upravičena, da je imenovana na glasovnici za volitve in ki je v volilni komunikaciji tudi priporočena ali podprta«. Hazan in Rahat ter Krouwel (v Hazan in Voerman 2006, 148; Krašovec 2013, 676) so proces selekcije kandidatov nazorno razčlenili in identificirali naslednje dimenzije, ki določajo proces selekcije kandidatov:

- Kdo v stranki oblikuje oziroma določa pravila, ki bodo veljala pri selekciji kandidatov za volitve?
- Kdo lahko kandidira?
- Kdo lahko predlaga kandidate?
- Kdo odloča o kandidatih?
- Kdo dokončno potrjuje kandidate?

Ware (1996) razširi zgornjo klasifikacijo procesa selekcije kandidatov in dodaja, da se načini selekcije kandidatov lahko razlikujejo tudi glede na naslednje točke:

- *Ali so pravila selekcije kandidatov znotraj strank določena s strani države ali je to področje prepuščeno v urejanje strankam samim?*
- *Ali se selekcija kandidatov odvija v centralni enoti ali v več decentraliziranih enotah?*
- *Ali o kandidatih odloča manjše ali večje število članov?*
- *Koliko je mest za katera se izbirajo kandidati ob istem času v isti odločevalski enoti?*
- *Ali imajo obstoječi nosilci moči prednost pred ostalimi kandidati?*

V svojem diplomskem delu se bom osredotočila predvsem na vprašanje stopnje centralizacije v procesu selekcije kandidatov za volitve v političnih strankah. Gre le za eno od vprašanj selekcije kandidatov, saj zaradi omejenosti obsega diplomske naloge ne bi uspela dovolj natančno raziskati vseh petih dimenzij, ki jih navajajo avtorji zgoraj.

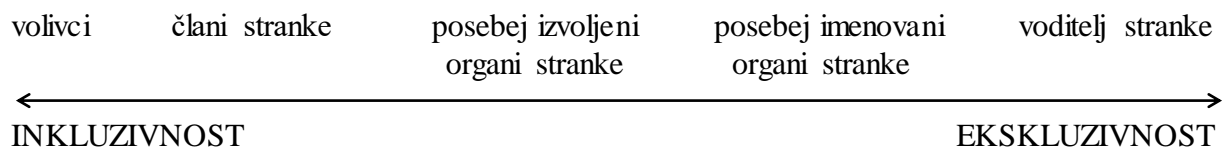
Prvo pomembno vprašanje, čeprav je večinoma prezrto ter prepuščeno odločanju strank, je vprašanje formalno določenih pravil oziroma pravil, ki bodo veljala pri selekciji kandidatov. Omenjeno vprašanje se povezuje z razdelitvijo moči v političnih strankah, pri tem pa Katz (2001, 281) poudarja, da lahko s postavljanjem pravil v ospredje postavimo določene kandidate, s čimer ugotovimo, kdo ima dejansko moč v stranki. Norris in Krouwel (v Krašovec 2003, 76) dodajata, da »tisti, ki v stranki odloča o selekciji kandidatov za parlamentarne volitve velikokrat vzpostavlja (ne)formalne kriterije v procesih selekcije in (zavedno ali nezavedno) (ne)formalne kriterije lojalnosti do strank oziroma do ključnega odločevalca v njih«. Krašovec (2003, 77) ugotavlja, da je pristojnost določanja procesov selekcije in pravil v njih v strankah zahodnoevropskih držav večinoma v rokah manjše ali večje formalne skupine posameznikov, ki predstavljajo centralne dele strank.

Naslednje vprašanje, ki določa proces selekcije kandidatov je vprašanje o tem, kdo lahko v preučevani državi sploh kandidira za poslanca. Kandidatura je namreč simbol politike znotraj

selekcije kandidatov. Prva razsežnost je t.i. vprašanje stopnje centralizacije, druga pa vprašanje stopnje notranje demokracije (Krašovec 2007, 120). Ko govorimo o centralizaciji procesa izbiranja kandidatov je vprašanje razmerja med centralnim delom strank in teritorialnim delom strank. Praksa centralizacije procesov selekcije kandidatov za volitve se v evropskih strankah in državah razlikuje, in sicer je na eni strani možnost, da kandidate določijo lokalne organizacije strank, na drugi strani pa o kandidatih odločajo izključno le centralni organi strank (Krašovec 2003, 77). Vprašanje notranje demokracije je povezano z odločitvijo strank v kolikšni meri bodo volivcem oziroma članom dale možnost vplivanja na odločitve v stranki ali ne. Pri vprašanju stopnje demokracije nas praviloma zanima, koliko ljudi je vključenih v odločanje o kandidatih za volitve, bodisi na lokalni bodisi na nacionalni ravni (Krašovec 2007, 121), vendar vprašanje demokracije ni primarna točka našega raziskovanja.

Rahat in Hazan (2001, 301) pri vprašanju stopnje notranje demokracije prav tako predstavljata kontinuum, znotraj katerega bi lahko umestili odločanje o kandidatih za volitve v posameznih strankah.

Slika 4.2: Stopnja inkluzivnosti in ekskluzivnosti pri vprašanju stopnje demokracije

Vir: Rahat in Hazan (2001, 301).

V nekaterih strankah mora odločanju o kandidatih slediti še potrjevanje kandidatov. Ena skrajnost potrjevanja kandidatov po Rahat in Hazanu (2001, 306) je lahko ta, da se o kandidatih, ki so bili v predhodni selekciji kandidatov za volitve izbrani, glasuje še v nekem drugem organu stranke, druga skrajna možnost pa je ta, da so izbrani kandidati enostavno imenovani v tistem organu, v katerem se je o njih že predhodno odločalo. Krouwel (v Krašovec 2003, 78) ugotavlja, da je v strankah zahodnoevropskih držav dokončno odločanje o kandidatih skoraj izključna pristojnost strankarskih elit.

4.4 Stopnja centralizacije v procesu selekcije kandidatov za volitve

Vprašanje o stopnji centralizacije v procesu selekcije kandidatov za volitve je bilo mnogokrat spregledano in enostavno vključeno v sklop razprav o stopnji notranje demokracije v strankah, čeprav so politologi, kot so March (1975), Ranney (1981) in Gallagher (1988) opozarjali, da stopnja notranje demokracije ni (nujno) povezana z vprašanjem stopnje centralizacije tega procesa (Krašovec 2013, 675). Razsežnost centralizacije v procesu selekcije kandidatov za volitve zajema obseg, do katerega so organizacije na različnih ravneh vključene v odločanje stranke. Vprašanje stopnje centralizacije se torej nanaša na to, kako se odločitve v stranki sklepajo oziroma na kateri ravni: na nacionalni ali na teritorialni ravni. Notranja demokracija pa je povezana z vprašanjem stopnje vključenosti članov stranke v razprave in posledično v odločanje (Michels 1915; Rahat in Hazan 2001).

V svojem diplomskem delu se bom osredotočila na vprašanje stopnje centralizacije v procesu selekcije kandidatov za volitve v političnih strankah. Pri tem že sledim predstavljeni delitvi političnih strank na različne dele strank, kjer se osredotočam na razmerja med centralnim delom politične stranke in teritorialnim delom stranke oz. stranko na terenu. »Centralni del stranke je sestavljen iz ljudi, ki delajo na sedežu stranke, organizirajo in predstavljajo stranko na terenu ter organov in odborov stranke« (Krašovec 1997, 920). Stranko na terenu pa sestavljajo člani strank, organizirani v teritorialne organizacije strank, ki po mnenju večjega števila evropskih avtorjev (Mair 1994; Mueller 1994; Bille 1994) izgubljajo možnost vplivanja na odločanje v stranki.

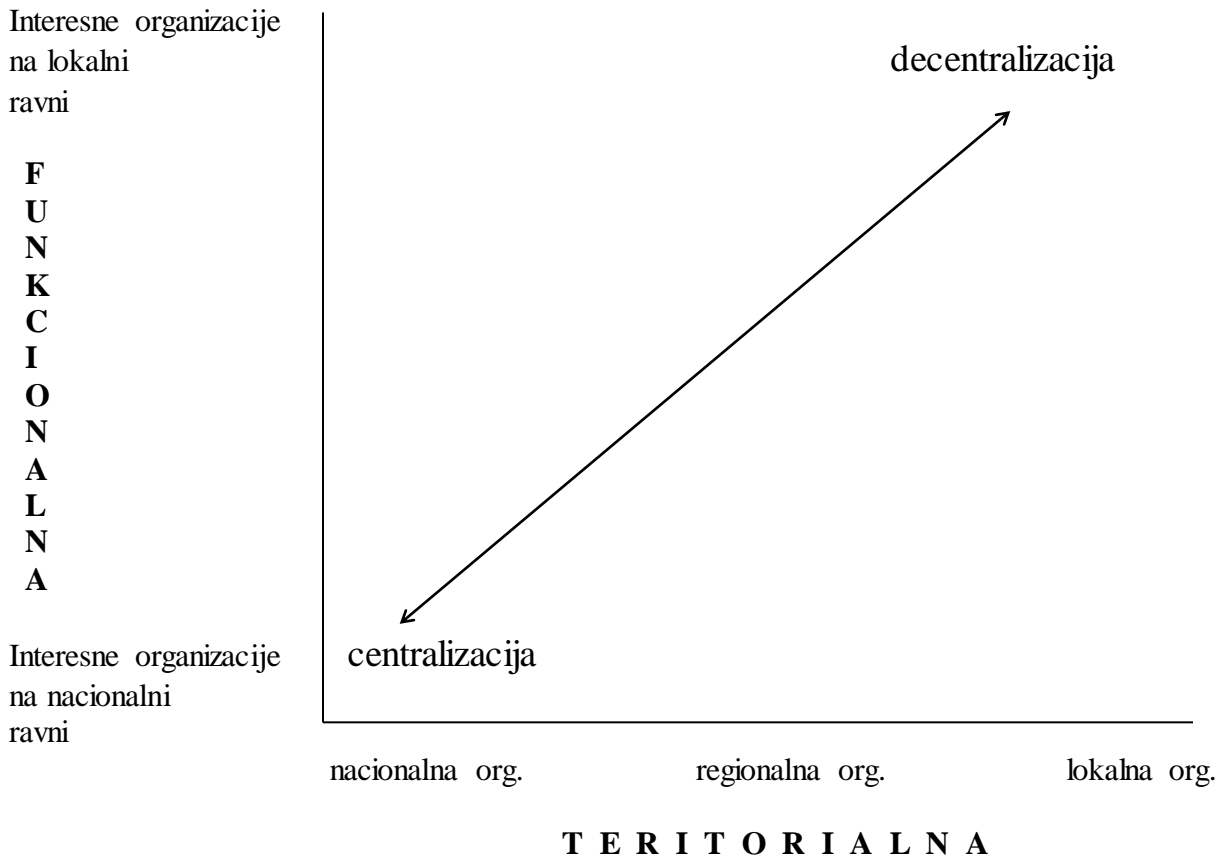
Čeprav Rahat in Hazan (v Krašovec 2007, 120) navajata, da se decentralizacija pojavlja v dveh oblikah, in sicer v teritorialni obliki, kjer kandidate izberejo lokalne oz. teritorialne organizacije⁶ ter v funkcionalni obliki, kjer o kandidatih odločajo različne skupine v stranki, ki so praviloma oblikovane v interesne organizacije⁷, se bom v raziskavi osredotočila na prvo omenjeno obliko decentralizacije. Rahat in Hazan (2001, 304–305) opozarjata, da o visoki stopnji teritorialne decentralizacije v selekciji kandidatov za volitve govorimo takrat, ko o kandidatih za volitve odločajo lokalne organizacije strank, o visoki stopnji teritorialne centralizacije v selekciji kandidatov za volitve pa, ko o kandidatih odločajo na nacionalni ravni. V kolikor kandidate imenujejo strankarski nacionalni selektorji (vodja stranke,

⁶ Npr. lokalni vodje, lokalne strankarske agencije, družbene skupine znotraj stranke ali vsi člani stranke nekega volilnega okraja

⁷ Npr. ženske organizacije, organizacije mladih, delavske zveze, ki so lahko organizirane tako na nacionalni kot na lokalni ravni

nacionalne strankarske agencije ali selektorji, pristojni za določanje kandidatov iz celotne države), pride do centraliziranega postopka izbiranja kandidatov.

Slika 4.3: Kombinacija razsežnosti teritorialne in funkcionalne (de)centralizacije

Vir: Rahat in Hazan (2001, 305).

zgornje slike je razvidno, da kadar kandidate izbirajo izključno selektorji na nacionalni ravni, govorimo o centralizaciji, kadar pa imajo izključno izbiro selektorji na lokalni ravni oziroma posamezne skupine v stranki, pa govorimo o decentralizaciji selekcije kandidatov za volitve. Praviloma stranke oblikujejo kombinacijo med obema skrajnostma.

Bille (2001, 367) med drugim sam proces selekcije kandidatov in stopnjo njegove centralizacije razčleni v 6 nivojev. Pri tem z 1 označuje centraliziran proces selekcije kandidatov, število 6 pa označuje popolnoma decentraliziran proces selekcije kandidatov. Ti nivoji so:

Centraliziran
proces
selekcije kandidatov

1. organi stranke na nacionalnem nivoju imajo popolno kontrolo nad selekcijo kandidatov;
2. organi na subnacionalni ravni predlagajo kandidate, vendar nacionalni organi stranke odločijo oziroma sprejmejo končno odločitev o kandidatih;
3. nacionalni organ stranke predloži listo kandidatov, s katero nato subnacionalni organi stranke izberejo končno listo;
4. organi na subnacionalni ravni odločijo po potrditvi organov na nacionalni ravni, ki vključuje pravico dodajanja ali brisanja imen, nanašajoč se na karakteristike kandidata;
5. subnacionalni organi stranke popolnoma nadzorujejo proces selekcije in podajo tudi končno odločitev;
6. ne nazadnje je v interesu, da se ugotovi, ali je članstvo vključeno v postopek odločanja, s čimer celoten postopek postane bolj inkluziven.

Decentraliziran
proces
selekcije kandidatov

Pri zgornji klasifikaciji stopnje centralizacije kritično razmišljam, da se ugotovitev oziroma vprašanje, ki ga Bille zastavlja pod nivo 6, nemara bolj dotika vprašanja stopnje notranje demokracije kot stopnje centralizacije procesa selekcije kandidatov. Na tem mestu je torej vprašanje, ali je članstvo vključeno v postopek odločanja, povezano z vprašanjem notranje demokracije, kjer nas praviloma zanima, koliko ljudi je vključenih v odločanje o kandidatih za volitve, bodisi na lokalni bodisi na nacionalni ravni. Razsežnost centralizacije v procesu selekcije kandidatov za volitve pa zajema obseg, do katerega so organizacije na različnih ravneh vključene v odločanje stranke.

4.5 Dejavniki, ki vplivajo na ureditev selekcije kandidatov za volitve

Lundell (2004, 32) je v svoji primerjalni analizi preučeval dejavnike, ki lahko vplivajo na različno ureditev procesa selekcije kandidatov za volitve med strankami kot tudi na centralizacijo v političnih strankah, pri čemer lahko prihaja do značilnih razlik tako med strankami kot tudi med državami. Tako je »med dejavnike, ki bi lahko vplivali na različno medstrankarsko ureditev selekcije kandidatov za volitve uvrstil tri značilnosti strank, in sicer ideologijo strank, velikost strank ter starost strank« (Lundell 2004, 32).

Ideologija politične stranke naj bi po mnenju Lundella vplivala na ureditev selekcije kandidatov. Lundell (2004, 32) je najprej razlikoval med desno in levo usmerjeno stranko ter centrom, pri tem pa je domneval, da so skrajne stranke bolj avtoritarne, zato uporabljajo bolj centralizirane metode selekcije kandidatov za volitve kot druge stranke.

Pomemben dejavnik ureditve selekcije kandidatov za volitve je tudi velikost politične stranke, pri čemer Lundell (v Shomer 2014, 534) ugotavlja, da se lahko majhne stranke bolj povezujejo z decentralizirano metodo selekcije kandidatov kot velike. Te stranke se morajo namreč zanesti na lokalne organe. Kompleksnost velikih političnih strank pa ima v nasprotju centraliziran vpliv na proces selekcije kandidatov. Dodaja, da so za majhne politične stranke značilni odprti, prilagodljivi politični procesi, ki ponujajo boljše možnosti za sodelovanje, na drugi strani pa velike organizacije pogosto povežemo s kompleksnostjo, hierarhijo in birokracijo, ki je povezana tudi z višjo stopnjo centralizacije (Lundell 2004, 40).

V svojem delu *Determinants of Candidate Selections* Lundell (2004, 41) prav tako ugotavlja, da je mogoče najti povezavo med starostjo strank in centralizacijo strank. Pri tem ugotavlja, da se starost politične stranke meri v času od nastopa na volitvah, kjer šteje torej, kolikokrat je stranka nastopila na volitvah. Nove politične stranke lahko definiramo kot stranke, ki so se odcepile od že obstoječe stranke, Barnea in Rahat (2011, 305) pa kot kriterij za novo stranko uporabita njeno ime. Kot novo pojmujeta stranko, ki na volitvah kandidira z imenom, ki se na prejšnjih volitvah še ni pojavilo. Po Lundellu (2004, 32) se prenova strankarske organizacije ali sprememba imena stranke ne šteje za rojstvo nove stranke. Secesija stranke od večjih strankarskih organizacij je na drugi strani upoštevana kot nova stranka, saj stranka izvora še vedno obstaja. Nove politične stranke imajo ob vstopu v volilno arena omejene vire, skušajo prvič pridobiti glasove volivcev, ki bi jih sicer dobile stare, že uveljavljene stranke, na sploh pa se soočajo z več organizacijskimi težavami v primerjavi z že obstoječimi, etabliranimi

strankami. Nove stranke pred vstopom v volilno arena med drugim pretehtajo, kakšni so pogoji za pridobitev političnega mandata. Lundell (2004, 41) trdi, da mlajše stranke pri tem uporabljajo bolj centraliziran izbor metod za selekcijo kandidatov za volitve, v nasprotju pa lahko pri starejših strankah pričakujemo decentraliziran proces selekcije kandidatov. Z njim se strinja tudi Michels (1915, 273) in dodaja, da čez čas vodstvo stranke izgubi stik s članstvom in ciljnim skupinami, za katere je bila stranka ustanovljena. Starejše stranke imajo po mnenju Lundella (2004, 40) tako manj straha pred izgubo nadzora nad organizacijo stranke, zato je pri selekciji kandidatov pričakovati uporabo decentraliziranega postopka selekcije kandidatov.

Krašovec (2007, 113) dodaja, da je v podrobnejši analizi Lundell (2004) ugotovil, da vsi trije dejavniki oziroma značilnosti strank v določeni meri vplivajo na različno ureditev selekcije kandidatov v strankah, vendar nobena povezava ni bila statistično značilna.

5 EMPIRIČNI DEL

5.1 Analiza statotov izbranih dveh političnih strank

»Stranke se pomembno razlikujejo po načinu, kako izbirajo kandidate« (Ware 1996, 259), predvsem če v zakonodaji ni predpisano, da za vse politične stranke veljajo enaki procesi selekcije kandidatov. In ker slovenska zakonodaja podrobneje ne določa enakih procesov selekcije kandidatov za vse stranke, predpostavljam, da so jo stranke podrobneje določile same in se procesi selekcije kandidatov med političnimi strankami razlikujejo. Posamezne stranke lahko praviloma znotraj statotov in drugih notranjih pravnih aktov strank določijo postopek in organ, ki določa posamezne kandidate za volitve v državni zbor. »Kljub temu, da stranke okolici ne želijo podrobno razkriti procesov selekcije kandidatov za volitve, lahko te procese do določene mere razkrijemo na podlagi analize formalnih dokumentov strank« (Krašovec 2007, 114).

V raziskovalnem delu ki sledi, bom analizirala statut proučevanih dveh političnih strank ter postopek in organ, ki odloča o procesu selekcije kandidatov v političnih strankah. Če želimo razkriti procese selekcije kandidatov za volitve, ki potekajo v strankah, bomo odgovore na vprašanja, kako poteka selekcija kandidatov v posameznih strankah dobili na podlagi postavljenih vprašanj, ki nam pomagajo selekcijo kandidatov tudi bolje razumeti. Samo vprašanje stopnje centralizacije praviloma preučujemo pri vprašanju odločanja o kandidatih, vendar jo povezujemo tudi z najbolj pogostimi vprašanji selekcije kandidatov, in sicer kdo v stranki oblikuje/določa pravila, ki bodo veljala pri selekciji kandidatov za volitve, kdo lahko predlaga kandidate za selekcijo in kdo dokončno potrjuje kandidate. Sledečo analizo bom opravila na podlagi že predstavljenih ravneh procesa selekcije kandidatov za volitve.

5.1.1 Slovenska demokratska stranka

Analizirala sem Statut stranke SDS iz leta 2009, ki ga je sprejel 9. Kongres SDS, omenjeni statut pa je urejal selekcijo kandidatov za volitve v Državni zbor leta 2014.

Prva raven, ki kaže stopnjo centralizacije v procesu selekcije kandidatov za volitve je vprašanje, kdo oblikuje oziroma določa pravila za selekcijo kandidatov. Statut SDS govori, da je pristojnost Sveta SDS, da na predlog Izvršilnega odbora SDS določi kandidata za volitve

predsednika države in kandidate oziroma listo kandidatov za Državni zbor in kandidate oziroma listo kandidatov za Evropski parlament. Naloga izvršilnega odbora je torej med drugimi ta, da »v sodelovanju z izvršilnimi odbori občinskih odborov SDS sooblikuje predloge kandidatov in kandidatnih list za organe lokalnih skupnosti in sooblikuje predloge kandidatur oziroma kandidatnih list za funkcije v organih države Slovenije« (Slovenska demokratska stranka 2015).

Naslednja raven oziroma vprašanje, ki zadeva proučevanje stopnje centralizacije v procesu selekcije kandidatov je vprašanje, kdo predlaga kandidate za nastop na volitvah. Iz statuta SDS je razvidno, da je kandidatka oziroma kandidat SDS lahko vsaka polnoletna državljanka oziroma državljan Republike Slovenije, ki ima pasivno in aktivno volilno pravico v skladu z zakonom.

»Možne kandidate lahko predlagajo Izvršilni odbori občinskih odborov SDS, regijske koordinacije SDS, organi SDS, organi forumov in drugih oblik dela SDS na državni ravni. Kadar tako določi Svet SDS s sklepom, lahko morebitne kandidate predlagajo tudi izvršilni odbori krajevnih odborov SDS ter posamezni člani. Predlogi kandidatur za organe RS, ki se volijo na državni ravni, se pošljejo državnemu volilnemu štabu SDS, ki ga imenuje Izvršilni odbor SDS. Izvršilni odbor SDS ob posvetovanju s predsedniki občinskih odborov in regijskih koordinacij SDS naredi izbiro in določi predlog seznama kandidatov SDS. Na seznamu je lahko največ toliko kandidatov, kolikor se jih voli« (Slovenska demokratska stranka 2015).

Ne gre zanemariti, da mora biti na predlogu seznama kandidatov SDS zagotovljena enakopravna zastopanost obeh spolov v razmerju, ki ga določa zakon.

Kdo potrjuje kandidate pa je razvidno iz 22. člena statuta SDS, kjer »kandidata za predsednika države in kandidate za volitve v državni zbor in za volitve poslancev iz Republike Slovenije v Evropski parlament določi Svet SDS s tajnim glasovanjem na predlog Izvršilnega odbora SDS. SDS lahko s kandidati s pogodbo na predlog Izvršilnega odbora SDS določi tudi druge medsebojne obveznosti. Določanje kandidatur oziroma list kandidatov ter predhodne postopke podrobneje urejajo volilna pravila, ki jih sprejema Svet SDS« (Slovenska demokratska stranka 2015).

Vprašanje meril, katerim sledijo selektorji pri izboru kandidatov za volitve v resnici ni vprašanje stopnje centralizacije v procesu selekcije kandidatov, vendar Krašovec (2007, 191) ugotavlja, da »v statutih slovenskih parlamentarnih strank večinoma ne najdemo zapisanih

formalnih pravil, saj je SDS edina parlamentarna stranka, ki jih je zapisala v svoj statut«. V poglavju Kandidiranje in volilna pravila SDS tako določa merila za določitev kandidatov za volitve, in sicer se pri predlaganju in izboru kandidatov enakopravno upoštevajo naslednja merila:

- *ugled in poznavanje kandidata v Sloveniji in v določenem volilnem okolju;*
- *možnost za izvolitev oziroma pričakovan dober volilni izid glede na rezultate javnomnenjskih raziskav;*
- *rezultati dotedanjega dela in prispevek k uresničevanju programa stranke SDS;*
- *kandidatov javen pozitiven odnos do stranke SDS;*
- *sposobnost za opravljanje funkcije.*

Pomembno je poudariti, da na različno ureditev selekcije kandidatov pri stranki SDS prav tako vpliva 22. člen Statuta SDS, kjer mora vsak kandidat SDS pred uvrstitvijo na seznam kandidatov podpisati:

- *soglasje, da kandidira kot kandidat SDS;*
- *etični kodeks SDS;*
- *pogodbo, katere sestavni del je izjava o brezpogojnem odstopu s funkcije poslanca DZ v primeru izstopa ali izključitve iz SDS oziroma vstopa v drugo stranko ali poslansko skupino (za nečlane, ki bi kandidirali kot kandidati SDS).*

5.1.2 Združena levica

Prva ugotovitev, ki jo je na tem mestu potrebno poudariti je, da gre pri Združeni levici za volilno koalicijo treh strank in skupine nepovezanih civilnodružbenih organizacij in posameznikov. Delovanje koalicije je opredeljeno skozi koalicijski sporazum, delovanje partnerjev tako ostaja avtonomno in podrejeno formalnim pravilom vsake od strank. Koalicijo Združena levica tako sestavljajo Demokratična stranka dela (DSD), Gibanje in Stranka za trajnostni razvoj Slovenije (TRS), Iniciativa za demokratični socializem (IDS) ter skupina nepovezanih civilnodružbenih organizacij in posameznikov. V nadaljevanju sledi podrobna analiza statotov omenjenih strank, ki so dostopni v elektronski obliki na uradnih straneh strank. Pri tem bom analizo opravila po že predstavljenih ravneh procesa selekcije kandidatov, ki kaže na preučevanje stopnje centralizacije v procesu selekcije kandidatov.

Statut DSD, sprejet leta 2011, ki je prav tako veljal in urejal selekcijo kandidatov za volitve v Državni zbor v Sloveniji leta 2014 opredeljuje organ, ki določa pravila za selekcijo kandidatov, to je izvršni odbor stranke (v nadaljevanju IO). Druga preučevana raven selekcije kandidatov, to je vprašanje, kdo potrjuje kandidate za selekcijo v statutu razkriva, da IO evidentira kandidate za volitve v Državni zbor, dokler stranka na lokalni ravni ni ustanovljena v vseh volilnih okrajih. IO stranke ima od 9 do 15 članov, odvisno od skupnega števila članov stranke. Tudi volitve kandidatov opravi izvršni odbor tako, da glasuje tajno za vse kandidate posamezne liste v volilnih enotah skupaj, predlog pa mora podpreti več kot polovica članov IO. 27. člen statuta DSD, v poglavju Volitve opredeljuje, da kandidate volilnih okrajev za volitve v Državni zbor izvolijo posamezne občinske organizacije s potrditvijo na volilni konferenci. Le-to na lokalni ravni predstavlja Občinski odbor. Če je torej v volilnem okraju več kandidatov (več občinskih organizacij), se skliče skupna kandidacijska konferenca, na kateri se s tajnim glasovanjem ne nazadnje določi kandidata v volilnem okraju. Pokrajinski odbor je tisti, ki nato sestavi listo kandidatov Volilne enote in jo pošlje v potrditev na IO stranke. Slednji seveda zbere in potrdi vse liste, le-te pa pravočasno in v skladu z zakonom posreduje državni volilni komisiji. Pravilo je, dokler stranka ni ustanovljena v vseh Volilnih okrajih posamezne volilne enote, evidentira kandidate za volitve v Državni zbor Izvršni odbor stranke na državni ravni ob sodelovanju s članstvom in že ustanovljenimi organizacijami na lokalni ravni. Postopek določanja kandidatk in kandidatov ter kandidatnih list za volitve poslancev v Državni zbor (upoštevaje pri tem načelo sorazmerne zastopanosti obeh spolov) podrobneje opredeljuje poseben Pravilnik, ki ga sprejme IO stranke. Odgovor na vprašanje, kdo potrjuje kandidate za selekcijo pa v statutu razkriva, da ima izvršni odbor stranke pristojnost potrjevanja list kandidatov za volitve v Državni zbor.

Član stranke TRS ima po 7. členu statuta iz leta 2011 naslednje pravice, med drugim član stranke voli in je voljen v organe stranke ter ima pravico kandidirati za uvrstitev na kandidatne liste stranke za volitve v predstavniška telesa. Prva preučevana raven selekcije kandidatov, to je vprašanje, kdo določa pravila za selekcijo kandidatov za volitve iz statuta razkriva, da Izvršni odbor stranke opravlja funkcijo vodenja in izvajanja postopkov volitev za vse organe in volitve na lokalni in državni ravni organiziranosti ter vodi ustrezne postopke za selekcijo kandidatov za volitve. Druga preučevana raven oziroma vprašanje, kdo predlaga kandidate za nastop na kandidatnih listah iz analize statuta razkriva, da Izvršni odbor stranke predlaga kandidate za volitve v Državni zbor. Odgovor na vprašanje, kdo potrjuje kandidate

za nastop na volitvah pa v statutu navaja, da je Izvršilni odbor TRS ne nazadnje tisti, ki tudi potrdi predlagano listo kandidatov za volitve na lokalni ravni.

11. člen statuta IDS opredeljuje pravice in dolžnosti člana, med drugim lahko član voli in je voljen v organe stranke ter kandidira in predlaga kandidate za uvrstitev na kandidatne liste stranke za javne funkcije. V pogledu vprašanja kdo oblikuje oziroma določa pravila za selekcijo kandidatov za volitve statut iz leta 2014 ne navaja formalnih pravil za selekcijo, prav tako jih ne najdemo zapisanih v trenutno veljavnem statutu. Vprašanje, kdo predlaga kandidate za nastop na volitvah je naslednja raven selekcije kandidatov, ki zadeva preučevanje stopnje centralizacije v omenjenem procesu. Iz statuta je razvidno, da ima Svet stranke IDS pristojnost, da odloča o kandidatnih listah stranke za volitve na funkcije na državnem in evropskem nivoju. Svet stranke skozi evidentiranje ugotovi skladnost kandidature, pridobi pristanek kandidatke oziroma kandidata h kandidaturi ter oblikuje listo kandidatk in kandidatov za javne funkcije. Pri vprašanju, kdo potrjuje kandidate za nastop na volitvah je pri stranki IDS iz statuta razvidno, da Svet stranke potrjuje listo kandidatk in kandidatov z večino glasov članic oziroma članov sveta stranke.

5.2 Analiza dodatnih informacij, pridobljenih s strani izvedenih intervjujev

Ker je v osnovi ureditev selekcije kandidatov za volitve prepuščena posameznim strankam, bom dodatne informacije o procesu selekcije kandidatov pridobila s strani izvedenih družboslovnih intervjujev, in sicer s predstavnikom Slovenske demokratske stranke (SDS), Demokratične stranke dela (DSD), Stranke za ekososializem in trajnostni razvoj Slovenije (TRS) ter Iniciative za demokratični socializem (IDS).

Ko govorimo o vprašanju določanja pravil za selekcijo kandidatov, Krašovec (2007, 181) ugotavlja, da slovenska volilna zakonodaja minimalno sooblikuje procese selekcije kandidatov v vseh slovenskih strankah. To se je pokazalo tudi skozi mojo analizo, in sicer je od proučevanih strank SDS edina, ki je postopke in pravila za selekcijo kandidatov podrobneje formalno zapisala v svoj statut. V SDS dodajajo (glej prilogo A), da so v vsem tem času, od njihovega nastanka velikokrat dopolnjevali postopke evidentiranja in izbora kandidatov, hkrati pa pojasnjujejo, da imajo zagotovo najbolj utečen in demokratičen sistem, po zgledu evropskih strank. V novi politični organizaciji, koaliciji ZL nimajo formalno zapisanih pravil za selekcijo kandidatov za volitve, se pa v eni od njenih članic, to je v stranki IDS zavedajo (glej prilogo C), da bo v prihodnosti vsekakor potrebno bolj jasno opredeliti

omenjena pravila. Analiza je pokazala, da je moč oblikovanja oziroma določanja pravil, ki bodo veljala v selekciji kandidatov za volitve v preučevanih strankah podeljena različnim organom strank, praviloma so to ožji organi strank. Volilna pravila v stranki SDS sprejema in določa Svet SDS, v DSD in TRS Izvršilni odbor stranke, pri stranki IDS pa pojasnjujejo, da gre pri določanju pravil pri selekciji kandidatov za politično razpravo tako v svetu stranke kot tudi v lokalnih odborih (glej prilogo C). Dodatna informacija, ki so mi jo podali v stranki IDS je ta, da v trenutni fazi napisanih formalnih pravil nimajo, bo pa vsekakor potrebno v prihodnosti v sodelovanju s celotnim članstvom in z dejavno vključenostjo lokalnih odborov pripraviti bolj jasne postopke in pravila za selekcijo kandidatov. V TRS so dodatno pojasnili, da v skladu s statutom Izvršilni odbor vodi in izvršuje postopke volitev tako, da v postopku evidentiranja določi način evidentiranja kot tudi način predlaganja kandidatov (glej prilogo B).

V pogledu vprašanja kdo lahko predlaga kandidate Krašovec (2007, 185) v analizi za leto 1996 in 2004 ugotavlja, da lahko v večini proučevanih strank zasledimo, da so kandidate predlagali različni organi strank, pravica pa je bila dodeljena tako teritorialnim organizacijam kot tudi interesnim organizacijam v strankah. Primer stranke SDS kaže na širok spekter oziroma številne možnosti pri predlaganju možnih kandidatov za nastop na volitvah⁸, to pravico pa daje tudi interesnim organizacijam v stranki. Intervju, opravljen s stranko SDS ne ponuja dodatnih informacij v zvezi s predlaganjem kandidatov za selekcijo, tako velja kar so že zapisali v svoj statut stranke. Iz statuta TRS je razvidno, da lahko kandidate predlagajo posamezni člani, dodatno informacijo, ki je podal predstavnik TRS pa je, da se lahko člani vključijo ali z evidentiranjem ali s predlaganjem kandidatov tako direktno sami kot tudi preko lokalnih odborov kjer le-ti obstajajo (glej prilogo B). Posamezni člani lahko predlagajo kandidate tudi v stranki SDS, TRS in IDS, medtem ko je za stranko DSD glede na njen statut značilno, da lahko možne kandidate predlaga le organ stranke, to je Izvršilni odbor stranke; dodatnih informacij s strani DSD glede predlaganja kandidatov za selekcijo nisem uspela pridobiti.

Ko govorimo o vprašanju kdo potrjuje kandidate za selekcijo, iz analize statotov strank ugotovimo, da dokončno o kandidatih tako v stranki SDS, TRS in IDS odloči Svet stranke, ki

⁸ Možne kandidate za nastop na volitvah lahko predlagajo Izvršilni odbori občinskih odborov SDS, regijske koordinacije SDS, organi SDS, organi forumov in drugih oblik dela SDS na državni ravni. Kadar tako določi Svet SDS s sklepom, lahko morebitne kandidate predlagajo tudi Izvršilni odbori krajevnih odborov SDS ter posamezni člani.

dokončno potrdi kandidatno listo - z izjemo pri stranki SDS s tajnim glasovanjem na predlog Izvršilnega odbora SDS. Način potrjevanja kandidatov pri stranki DSD, ki je razviden iz statuta pa je sledeč, in sicer kandidatno listo za volitve v Državni zbor potrdi Izvršni odbor stranke, dodatnih informacij glede potrjevanja kandidatov s strani DSD nisem pridobila. Predstavnik TRS mi je dodatno pojasnil, da Izvršilni odbor kandidatno listo pripravi, vendar je Svet stranke tisti, ki jo v skladu s statutom tudi dokončno potrdi (glej prilogo B). V IDS pri tem vprašanju dodatno pojasnjujejo, da je Svet stranke IDS glavno odločevalsko telo, sestavljen iz direktno voljenih svetnikov na kongresu, hkrati pa vključuje tudi delegate lokalnih odborov, ki skupaj sprejemajo odločitve o kandidatih. Delegati so tisti, ki preko lokalnih odborov prenašajo glas iz najnižje ravni na najvišjo raven. Svet stranke tako ni samo centralni organ, ampak hkrati tudi povezuje interese lokalne baze. Delegat mora torej nujno prenesti informacije in zadeve na lokalni odbor, lokalni odbor potem glasuje, se odloči, delegat na Svetu stranke torej pove svoje mnenje (glej prilogo C).

Nadalje Krašovec (2007, 186) ugotavlja, da v primeru analiziranih slovenskih strank za parlamentarne volitve leta 1996 in leta 2004 lahko govorimo o delni teritorialni in v primeru nekaterih strank tudi delni funkcionalni decentralizaciji pri vprašanju možnih predlagateljev kandidatov. Dodaja, da je po drugi strani odločanje o kandidatih močno centralizirano, saj je ta pravica dodeljena organom strank na nacionalni ravni, kar je za volitve 2014 v preučevanih strankah pokazala tudi moja analiza.

Tabela 5.1: Primerjava značilnosti procesa selekcije kandidatov proučevanih političnih strank

	SDS	DSD	TRS	IDS
Kdo lahko kandidira?	Član SDS ima pravico, da voli in je voljen v vse organe SDS	Člani stranke imajo pravico do aktivne in pasivne volilne pravice	Član stranke ima pravico, da kandidira za uvrstitev na kandidatne liste stranke za volitve v predstavniška telesa	Vsak, če je le član stranke
Kdo predlaga kandidate za nastop na volitvah?	Izvršilni odbori občinskih odborov SDS, regijske koordinacije SDS, organi SDS, organi forumov in drugih oblik dela SDS na državni ravni	Izvršni odbor evidentira kandidate za volitve v DZ ⁹	Izvršilni odbor stranke	Svet stranke

⁹ Dokler stranka na lokalni ravni ni ustanovljena v vseh Volilnih okrajih (Statut DSD, 14. čl.).

Kdo oblikuje/ določa pravila za selekcijo kandidatov?	Volilna pravila sprejema in določa Svet SDS	Izvršni odbor stranke	Izvršilni odbor stranke	»za enkrat je to bolj politična razprava v svetu stranke in v lokalnih odborih«
Kdo odloča o kandidatih?	Izvršilni odbor SDS	Izvršni odbor glasuje tajno za vse kandidate posamezne liste ¹⁰	Izvršilni odbor stranke predlaga kandidate za volitve v DZ oz. pripravi listo kandidatov	Svet stranke oblikuje kandidatno listo
Kdo dokončno potrdi kandidate /kandidatno listo?	Svet SDS s tajnim glasovanjem na predlog Izvršilnega odbora SDS	Izvršni odbor potrjuje listo kandidatov za volitve v DZ	Svet stranke (v skladu s statutom) dokončno potrdi listo kandidatov	Svet stranke dokončno potrdi kandidatno listo

Iz analize statotov in dodatnih informacij, pridobljenih z izjavami oziroma intervjuji predstavnikov proučevanih političnih strank sledi prikaz zgornje tabele, ki prikazuje proces selekcije kandidatov pri proučevanih političnih strankah, to sta etabrirana politična stranka SDS in nova politična organizacija, koalicija Združena levica.

¹⁰ V Volilnih enotah skupaj, predlog pa mora podpreti več kot polovica članov IO (Statut DSD, 14. čl.).

6 UGOTOVITVE

Že uvodoma sem predstavila dejstvo, da lahko imajo politične stranke v istih državah vsaj nekoliko različno določeno selekcijo kandidatov, kar se je na primeru proučevanih slovenskih političnih strank potrdilo tudi skozi moje raziskovanje. Na podlagi analize formalnih dokumentov, ki so urejali proces selekcije kandidatov za volitve v Državni zbor leta 2014 ugotavljam, da je postopek pri proučevanih političnih strankah opredeljen v statutu posameznih strank, a v različnem obsegu. Ko govorimo o vprašanju oblikovanja/določanja pravil za selekcijo kandidatov za volitve vidimo, da je moč določanja pravil podeljena različnim centralnim organom strank, v primeru stranke IDS pa gre za politično razpravo tako v svetu stranke kot v lokalnih odborih. V pogledu vprašanja kdo predlaga kandidate za selekcijo lahko ločimo dve skupini strank, kjer gre v stranki SDS za kombinacijo predlagateljev na nacionalni in lokalni ravni ter ostale preučevane stranke, kjer so predlagatelji kandidatov le centralni organi strank. V stranki SDS se tako zazna večja decentralizacija v postopku predlaganja kandidatov, saj imajo v statutu zapisane številne možnosti predlaganja kandidatov za nastop na volitvah, to pravico dajejo celo interesnim organizacijam v stranki. Možne kandidate lahko torej predlagajo Izvršilni odbori občinskih odborov SDS, regijske koordinacije SDS, organi SDS, organi forumov in drugih oblik dela SDS na državni ravni. Kadar tako določi Svet SDS s sklepom, lahko morebitne kandidate predlagajo tudi izvršilni odbori krajevnih odborov SDS ter ne nazadnje tudi posamezni člani. V strankah DSD, TRS in IDS pa kandidate za nastop na volitvah predlagajo ožji organi strank, to so ali svet stranke ali izvršni odbor stranke, kar kaže na centralizacijo v postopku predlaganja kandidatov, saj v predlaganje kandidatov niso vključene teritorialne organizacije strank. Analiza načina potrjevanja kandidatov pri selekciji za volitve v Državni zbor leta 2014 je očitno v pogledu centralizacije podobna pri vseh preučevanih strankah, saj analiza kaže, da je pri vseh strankah za potrditev kandidatov določen ožji organ stranke na nacionalni ravni.

Preučevane ravni procesa selekcije kandidatov pri izbranih strankah, ki sem jih upoštevala pri analizi kažejo na različno stopnjo centralizacije v procesih selekcije kandidatov za volitve v političnih strankah. Po kategorijah v Billejevi klasifikaciji je znano, da nižje v hierarhiji stranke, kot je sprejeta končna odločitev o kandidatih, bolj je decentraliziran proces selekcije kandidatov. Zgornje ugotovitve kažejo, da celoten proces selekcije kandidatov za volitve v preučevanih strankah poteka prevladujoče na nacionalni ravni, ne pa (če upoštevamo vse dimenzije selekcije kandidatov za volitve) izključno na tej ravni.

7 ZAKLJUČEK

Dejstvo je, da se ob selekciji kandidatov za volitve porajajo številna vprašanja, saj gre za eno izmed precej bolj kompleksnih tem, kot se nam zdi na prvi pogled, sploh če upoštevamo dejstvo, da je ta proces v Evropi dejansko zasebna oziroma notranja stvar političnih strank. In ker je ureditev selekcije kandidatov za volitve praviloma prepuščena posameznim strankam, se lahko selekcija kandidatov za volitve bistveno razlikuje tudi med strankami znotraj iste države. Dejavnike, ki vplivajo na različno medstrankarsko ureditev selekcije kandidatov za volitve proučujejo številne empirične raziskave, sama pa sem v diplomskem delu želela ugotoviti, ali starost stranke spada med dejavnike, ki lahko vplivajo na različno ureditev selekcije kandidatov za volitve med strankami. Cilj je bil tako ugotoviti, ali starost politične stranke v Sloveniji determinira stopnjo centralizacije v procesu selekcije kandidatov v proučevanih strankah. Na podlagi analize obstoječe literature sem si postavila naslednjo hipotezo, in sicer, da je *za etabrirano stranko, Slovensko demokratsko stranko značilen decentraliziran proces selekcije kandidatov za volitve, medtem ko je centralizacija v tem procesu značilna za novo politično organizacijo, koalicijo Združena levica*. Zastavljeno hipotezo sem preverjala na podlagi ugotovitev različnih avtorjev o dejavnikih selekcije kandidatov za volitve, in sicer so me zanimali nekateri vidiki procesa selekcije kandidatov. Samo vprašanje stopnje centralizacije v selekciji kandidatov za volitve se namreč povezuje z najbolj pogostimi vprašanji selekcije kandidatov, in sicer kdo v stranki oblikuje/določa pravila, ki bodo veljala pri selekciji kandidatov za volitve, kdo lahko predlaga kandidate in kdo dokončno potrjuje kandidate. Te raziskovalne ravni sem upoštevala pri analizi formalnih pravil, ki urejajo proces selekcije kandidatov pri izbranih strankah. Dodatne informacije sem pridobila z izjavami oziroma intervjuji predstavnikov proučevanih političnih strank, izhajala pa sem iz teoretičnih predpostavk in ugotovitev avtorjev, ki so se z analizo procesa selekcije kandidatov za volitve po svetu že ukvarjali.

Z analizo podatkov sem prišla do naslednjih ugotovitev, in sicer da je bila moč oblikovanja oziroma določanja pravil za selekcijo kandidatov za volitve v Državni zbor leta 2014 v proučevanih strankah dodeljena različnim organom strank; praviloma ožjim organom strank na nacionalni ravni. Ponovimo, ko govorimo o centralizaciji procesa izbiranja kandidatov je vprašanje razmerja med centralnim delom strank in teritorialnim delom strank, zato tu lahko ugotovim, da je moč pri proučevanih strankah govoriti o centralizaciji tega dela selekcije kandidatov za volitve.

Pravica predlaganja kandidatov za nastop na državnozborskih volitvah leta 2014 je bila dodeljena različnim organom strank. V etablirani stranki, stranki SDS je bila pravica predlaganja kandidatov podeljena tudi teritorialnim organizacijam strank ter interesnim organizacijam v stranki, zato je moč pri preučevani stranki govoriti tudi o določeni stopnji decentralizacije tega dela selekcije kandidatov. Za novo politično organizacijo, koalicijo Združena levica pa je moč govoriti o centralizaciji tega dela selekcije kandidatov, saj analiza kaže, da je pri vseh njenih članicah za predlaganje kandidatov za nastop na volitvah določen ožji organ strank na nacionalni ravni.

Dokončno potrjevanje list kandidatov za volitve v Državni zbor leta 2014 je bilo v veliki meri prepuščeno centralnim organom strank. Pri etablirani stranki SDS svet stranke s tajnim glasovanjem na predlog Izvršilnega odbora SDS potrdi kandidatno listo, pri novi politični organizaciji, natančneje članici TRS in IDS potrdi listo kandidatov svet stranke, pri DSD pa potrjuje listo kandidatov za nastop na volitvah v DZ Izvršni odbor stranke. Naša analiza kaže, da predpostavka Lundella (2004, 41), da nove politične stranke večji del selekcije kandidatov opravijo v centralnih organih strank, decentralizacija procesov pa naj bi bila značilna za etablirane stranke, drži.

Na podlagi ugotovitev lahko svojo hipotezo delno potrdim in dodam, da starost stranke vendarle ni tista, ki loči ureditev selekcije kandidatov za volitve med preučevanimi strankami. Starost strank je res bil primarni fokus raziskovanja stopnje centralizacije v procesu selekcije kandidatov, pri tem pa ne smemo zanemariti dejstva, da se preučevane stranke v resnici razlikujejo tudi v pogledu velikosti in ideologije. Ne glede na razpravo o (de)centralizaciji pa, kot sta opozorila že Rahat in Hazan (v Krašovec 2013, 677), ni mogoče ponuditi najbolj primerne metode selekcije kandidatov, če se ne upošteva tudi institucionalnih rešitev v posamezni državi.

8 LITERATURA

- 1) Barnea, Shlomit in Gideon Rahat. 2011. Out with the old, in with the »new«. What constitutes a new party? *Party Politics* 17 (3): 303–320.
- 2) Bibič, Adolf. 1994. Politične stranke kot predmet politične znanosti: nekaj ključnih vidikov stasiologije. *Teorija in praksa* 31 (11–12): 1005–1015.
- 3) --- 1997. *Politološki preseki: Civilna družba in politični pluralizem*. Ljubljana: Znanstvena knjižnica FDV.
- 4) Bille, Lars. 2001. Democratizing a Democratic Procedure: Myth or Reality? *Party Politics* 7 (3): 363–380.
- 5) Blomgren, Magnus. 1999. *Candidate selection to the European Parliament: A comparative study of Ireland, the Netherlands and Sweden*. European Consortium of Political Research. Dostopno prek: <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/c5c81e16-823c-4ba4-9f85-240050c9adf4.pdf> (19. januar 2017).
- 6) Farrell, David M. 1994. Ireland: Centralization, Professionalization and Competitive Pressures. V *How Parties Organize. Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies*, ur. Richard S. Katz in Peter Mair, 216–242. London: SAGE Publications.
- 7) Fink Hafner, Danica. 2001. *Politične stranke*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 8) Gallagher, Michael in Michael Marsh. 1988. *Candidate Selection in Comparative Perspective: the Secret Garden of Politics*. London: SAGE Publications.
- 9) Hazan, Y. Reuven in Gideon Rahat. 2001. Candidate Selection Methods: An Analytical Framework. *Party Politics* 7 (3): 297–322.
- 10)--- 2010. *Democracy within Parties. Candidate Selection Methods and Their Political Consequences*. Comparative politics. New York: Oxford University Press.
- 11)Hazan, Y. Reuven in Gerrit Voerman. 2006. Electoral Systems and Candidate Selection. *Acta Politica* (41): 146–162.
- 12)Kangur, Riho. 2005. Candidate Selection in Estonia Parliamentary parties 1999–2003. Toward Institutionalization. European Consortium of Political Research. General Conference, Budapest.
- 13)Katz, Richard S. 2001. The problems of Candidate Selection and Models of Party Democracy. *Party politics* 7 (3): 277–297.

- 14) Krašovec, Alenka. 1997. Parlamentarni deli strank vs. centralni deli strank. *Teorija in praksa* 34 (6): 919–933.
- 15)--- 2000. *Moč v političnih strankah: odnosi med parlamentarnimi in centralnimi deli političnih strank*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 16)--- 2002. *Oblikovanje javnih politik*. Ljubljana: Znanstvena knjižnica FDV.
- 17)--- 2003. Mehanizma vzpostavitve lojalnosti v slovenskih parlamentarnih strankah. *Teorija in praksa* 40 (1): 74–89.
- 18)--- 2005. *Volitve v evropski parlament: res drugorazredne volitve?* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 19)--- 2007. *Volilne študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 20)--- 2013. Democracy within Parties: Candidate Selection Methods and Their Political Consequences. *Teorija in praksa* 50 (3–4): 674–677.
- 21) Krouwel, Andre. 1999. *The Selection of Parliamentary Candidates in Western Europe: The Paradox of Democracy*. Mannheim: European Consortium of Political Research.
- 22) Lundell, Krister. 2004. Determinants of Candidate Selection: The Degree of Centralization in Comparative Perspective. *Party Politics* 10 (1): 25–47.
- 23) Lovenduski, Joni. 1999. Strategije za povečanje zastopanosti žensk v politiki. V *Ženske, politika, demokracija*, ur. Milica G. Antić in Jasna Jeram, 29–50. Ljubljana: Urad za žensko politiko.
- 24) Michels, Robert. 1915. *Political Parties. A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy*. New York: The Free Press.
- 25) Norris, Pippa. 2006. Recruitment. V *Handbook of Party Politics*, ur. Richard S. Katz in William Crotty, 89–108. London: SAGE Publications.
- 26) Norris, Pippa. 1997. Introduction: Theories of Recruitment. V *Passages to Power: Legislative Recruitment in Advanced Democracies*, ur. Pippa Norris, 1–14. Cambridge: Cambridge University Press.
- 27) Orr, Graeme. 2011. *Party Primaries for Candidate Selection? Right Question, Wrong Answer*. Wales: University of New South Wales.
- 28) Ranney, Austin. 1981. Candidate Selection. V *Democracy at the Polls*, ur. David Butler, Howard R. Penniman in Austin Ranney. 75–106. Washington DC: American Enterprise Institute.

- 29) Siavelis, Peter M. in Scott Morgenstern. 2008. *Pathways to power: Political recruitment and candidate selection in latin America*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University.
- 30) Slovenska demokratska stranka. 2015. *Statut SDS, sprejet na 14. seji Sveta SDS*. Dostopno prek: https://www.sds.si/sites/default/files/inline-images/Statut-SDS-2013-2017-po-14-seji-Svet-SDS%202015_nov.pdf (16. oktober 2016).
- 31) --- 2016. *Zgodovina Slovenske demokratske stranke. Dvajset pomladi SDS*. Dostopno prek: <https://www.sds.si/o-stranki/zgodovina> (10. november 2016).
- 32) Ware, Alan. 1996. *Political Parties and Party Systems*. New York: Oxford University Press.
- 33) Yael Shomer. 2014. What affects candidate selection processes? A cross-national examination. *Party Politics* 20 (4): 533–546.
- 34) *Zakon o političnih strankah (ZPoIS-UPB1)*. Ur. l. RS 100/2005 (16. marec 2017).
- 35) *Zakon o volitvah v državni zbor (ZVDZ-UPB1)*. Ur. l. RS 109/2006 (16. marec 2017).
- 36) Združena levica. 2014a. *Koalicija Združena levica*. Dostopno prek: <http://www.zdruzena-levica.si/predstavitev> (9. februar 2017).
- 37) --- 2014b. *4. skupina Združene levice: civilnodružbena gibanja in posamezniki*. Dostopno prek: <http://www.zdruzena-levica.si/predstavitev/4skupina> (10. februar 2017).

PRILOGE

Priloga A: Intervju z generalno sekretarko SDS

Intervju z go. Alenko Jeraj, Generalno sekretarko SDS, opravljen preko elektronske pošte z dne 5.9.2016.

- 1. Kako poteka selekcioniranje kandidatov znotraj stranke SDS? Kdo vse lahko v vaši stranki kandidira za volitve v Državni zbor ter kdo dejansko predlaga kandidate?*
- 2. Kakšen je sam postopek predlaganja? Kako poteka? Koliko ljudi ne nazadnje sodeluje pri sami selekciji kandidatov?*
- 3. V statutih slovenskih parlamentarnih strank večinoma ne najdemo zapisanih formalnih pravil. Prav vaša stranka pa je izjema, ko je govora o formalno zapisanih kriterijih za selekcijo kandidatov. Ali poleg formalnih pravil ter meril uporabljate tudi neformalne kriterije? Če, katere?*
- 4. Za razliko od drugih strank mora vsak kandidat SDS pred uvrstitvijo na seznam kandidatov podpisati soglasje o kandidaturi, etični kodeks SDS ter pogodbo, katere sestavni del je izjava o brezpogojnem odstopu s funkcije poslanca DZ v primeru izstopa ali izključitve iz SDS. Zakaj takšna pravila oziroma odločitev o uporabi omenjenih kriterijev?*
- 5. V kolikšni meri so po vašem mnenju člani stranke vključeni v proces selekcije kandidatov?*
- 6. Stranka SDS je v političnem prostoru aktivna že vse od 1990 let dalje. Ali po vašem mnenju starost politične stranke determinira stopnjo centralizacije v procesu selekcije kandidatov?*
- 7. Kdo ima po vašem mnenju največjo moč, ko govorimo o vprašanju odločanja o kandidatih? Kdo torej odloča o kandidatih oziroma kdo jih ne nazadnje dokončno potrdi?*
- 8. Ali menite, da je stranka SDS z daljšim delovanjem v slovenskem strankarskem prostoru postala podobna drugim strankam v pogledu notranje demokracije, zlasti selekcije kandidatov?*

Posredujemo Vam odgovor na vaša vprašanja. Predlagamo Vam da si ogledate našo spletno stran www.sds.si in Statut Slovenske demokratske stranke. Vsa pravila in kriteriji so določeni s statutom SDS, ki ga sprejema Svet SDS. Prilagamo Vam 22. člen in 23. člen Statuta SDS, ki zajema celovit odgovor na vaša vprašanja (1–8).

V kolikor ste podrobno preučili zgodovino slovenskega političnega prostora, smo težko podobni kateri izmed slovenskih političnih strank, saj so skoraj vse, še delujoče nastale takrat, ko smo mi praznovali 22. let našega obstoja. V vsem tem času smo velikokrat dopolnjevali postopke evidentiranja in izbora kandidatov, zato smo prepričani, da se druge stranke zgledujejo po nas, saj imamo zagotovo najbolj utečen in demokratičen sistem, po zgledu evropskih strank.

Lepo Vas pozdravljam in Vam želim veliko raziskovalnih navdihov,

Alenka Jeraj,

Generalna sekretarka SDS

Priloga B: Intervju s predstavnikom stranke TRS

Intervju s predstavnikom stranke TRS, opravljen preko elektronske pošte z dne 3.9.2016.

1. Kako poteka selekcioniranje kandidatov znotraj Stranke za ekosocializem in trajnostni razvoj Slovenije (v nadaljevanju TRS)? Kdo vse lahko v vaši stranki kandidira za volitve v Državni zbor ter kdo dejansko predlaga kandidate?

Kandidirajo lahko vsi člani in tudi vsi člani lahko predlagajo kandidate. V krajih kjer nimamo svojih lokalnih odborov se obrazci posredujejo direktno v glavno pisarno, kjer pa imamo območne odbore predloge posreduje sam območni odbor.

2. Kakšen je sam postopek predlaganja? Kako poteka? Koliko ljudi ne nazadnje sodeluje pri sami selekciji kandidatov?

Izvršilni odbor in Svet stranke sprejmeta sklep o postopku evidentiranja. Po zaključku postopka se o kandidatih seznanijo Izvršilni odbor stranke in Svet stranke, ki tudi, v skladu s statutom, potrdi končno listo.

3. V statutih slovenskih parlamentarnih strank praviloma ne najdemo zapisanih formalnih pravil. Ali imate formalno zapisana pravila za selekcijo kandidatov? Če je odgovor ne, zakaj ne?

V statutu nimamo formalno zapisanih pravil. V skladu s statutom Izvršilni odbor vodi in izvršuje postopke volitev, tako da v postopku evidentiranja določi način evidentiranja in predlaganja kandidatov.

4. Kdo potem takem oblikuje/določa pravila za selekcijo kandidatov?

Kot je predhodno obrazloženo postopek v skladu s statutom vodi Izvršilni odbor stranke.

5. Čim nižje na strankarski hierarhiji je sprejeta odločitev o kandidatih, tem bolj decentralizirana je selekcija kandidatov. V kolikšni meri so po vašem mnenju člani stranke

vključeni v proces selekcije kandidatov oz. v kolikšni meri so (de)centralizirane odločitve, ki se sklepajo v stranki?

Kot smo predhodno navedli se lahko člani vključijo ali z evidentiranjem ali s predlaganjem kandidatov tako direktno sami, kot preko lokalnih odborov kjer le-ti obstajajo.

6. Združeno levico tako rekoč štejemo med mlajšo stranko, saj je njen ustanovitveni kongres potekal 1. marca 2014 s podpisom koalicijske pogodbe treh strank, tudi TRS. Ali po vašem mnenju starost politične stranke determinira stopnjo centralizacije v procesu selekcije kandidatov?

Vprašanje evidentiranja kandidatov smo koalicijski partnerji uredili v koalicijski pogodbi, kjer se je določil tako način izbire volilnih okrajev, kot tudi način potrjevanja kandidatov.

7. Kdo ima po vašem mnenju največjo moč ko govorimo o vprašanju odločanja o kandidatih? Kdo odloča o kandidatih oziroma kdo jih ne nazadnje tudi potrdi?

Kot navedeno se kandidati evidentirajo ali pa so predlagani. Izvršilni odbor listo pripravo, Svet stranke jo v skladu s statutom dokončno potrdi.

8. Teorija pravi, da mlajše stranke večji del selekcije kandidatov opravijo v centralnih organih strank, decentralizacija procesov pa naj bi bila značilna za starejše stranke. Se strinjate? Ali trditev drži tudi za vašo stranko?

Se strinjamo da lahko starejše stranke zaradi bolj utrjene in razvejane lokalne mreže večino aktivnosti prenesejo čisto na lokalne odbore. V našem primeru to izvajamo na mestih kjer je razvita lokalna mreža. V mestih kjer lokalne mreže ni to vlogo prevzame organ, ki izvaja postopek evidentiranja oz. predlaganja kandidatov.

Priloga C: Intervju z generalno sekretarko IDS ter regijskim koordinatorjem IDS

Kraj: Sejna soba IDS, Miklošičeva cesta 38, Ljubljana

Datum: 14.10.2016

Prisotni: Ana Štromajer, Andraž Mali, Larisa Bombač

1. Kako poteka selekcioniranje kandidatov znotraj stranke Iniciative za demokratični socializem (v nadaljevanju IDS)? Kdo vse lahko v vaši stranki kandidira za volitve v Državni zbor ter kdo dejansko predlaga kandidate?

Za začetek naj povem, da je združena levica koalicija treh strank. Ko smo začeli našo pot kot IDS in kasneje kot ZL, smo do sedaj nastopali na treh volitvah, na evropskih, na parlamentarnih volitvah in kasneje še na lokalnih volitvah. Na parlamentarnih volitvah znotraj stranke IDS je tako.. trenutno je zapisano, da potrjuje kandidate Svet stranke kot glavno

odločevalsko telo, evidentacija pa poteka splošno. Vsak lahko predlaga vsakogar, vsak lahko kandidira, če je le član stranke. Postopek smo speljali najprej znotraj stranke IDS.

Mogoče samo da razložim. Svet stranke IDS, ki je glavno odločevalsko telo med kongresi stranki (le-ti so enkrat na leto) je sestavljen iz direktno voljenih svetnikov na kongresu, ki jih je 20, svet pa hkrati vključuje tudi delegate lokalnih odborov. Delegati so tisti, ki preko lokalnih odborov prenašajo glas iz najnižje ravni na najvišjo raven. Skratka, Svet stranke ni samo centralni organ, ampak hkrati tudi povezuje interese lokalne baze, skratka najnižje ravni. Delegat mora nujno prenesti informacije in zadeve na lokalni odbor, lokalni odbor potem tam glasuje, se odloči, delegat na Svetu stranke torej pove svoje mnenje.

Ker pa smo na zadnjih parlamentarnih volitvah (ki so bile hkrati naše prve) nastopili kot koalicije treh strank smo tako nekako imeli dvofaznost, najprej izbor in evidentacija znotraj posamezne stranke, pogajanja na ravni koalicije, in potem nazaj na organe posameznih strank v potrjevanje.

Ker smo bili še mlada koalicija, nismo še imeli zgrajenih mehanizmov, kako te stvari speljat, morali smo nekako skozi pogajanja s pogajalci doseči dogovor. Absolutno pa vse tri stranke (z nekaterimi razlikami), ki smo v koaliciji, imamo in v statutu in v programu zapisano čim večjo decentralizacijo, pa čim večji vpliv lokalne baze na vrh. Pri nas ni recimo glavno odločevalsko telo izvršni odbor, tako kot imajo druge etablirane parlamentarne stranke, ampak je svet stranke tisti, ki preko delegatov v odločanje vključuje tudi lokalno bazo zraven. Za lokalne volitve pa je tudi po zakonu tako, da mora kandidate potrjevati lokalna raven, to se pravi vsak lokalni odbor je moral svojo listo potrditi tudi na lokalni ravni.

2. Kakšen je sam postopek predlaganja? Kako poteka? Koliko ljudi ne nazadnje sodeluje pri sami selekciji kandidatov?

Svet stranke odpre evidentacijo na ravni celotne stranke, posamezniki pošljejo svoje kandidate oziroma predloge na zato določen email naslov. Ko se evidentacija zaključi, generalni sekretariat zbere kandidatno listo z vsemi predlaganimi in jo pošlje kot gradivo na svet, ki jo potem obravnava. Člani imajo možnost pogledat oziroma komentirat listo, kjer se nato dobimo na seji Sveta stranke in takrat se potrjuje oziroma se predlagana lista sprejme ali ne. Je pa seveda možnost, da se o vsakem kandidatu razpravlja, ne da se samo lista potrdi ali zavrne. Svet stranke je torej tisti, ki je konec koncev predlagatelj liste. Mi imamo trenutno 20 voljenih svetnikov plus 14 lokalnih odborov, torej 34, če so seveda vsi prisotni.

3. V statutih slovenskih parlamentarnih strank praviloma ne najdemo zapisanih formalnih pravil. Ali imate formalno zapisana pravila za selekcijo kandidatov? Če je odgovor ne, zakaj ne?

V trenutni fazi napisanih pravil še nimamo, pa tudi nočemo se omejevati. Seveda, vsak ima pravico kandidirati, in kakršnakoli omejitve je tu nesprejemljiva. Bo pa potrebno v nadaljevanju pripraviti bolj jasne postopke, ki ne bodo omejevalni, ampak se bo jasno vedeli

na kakšen način lahko tisti, ki želi, tudi kandidira. Ti postopki pa morajo biti določeni v sodelovanju s celotnim članstvom in z dejavno vključenostjo lokalnih odborov.

4. Kdo potem takem oblikuje/določa pravila za selekcijo kandidatov?

Za enkrat je to bolj politična razprav v svetu stranke in v lokalnih odborih. Dejansko se še nismo soočali s takšnim problemom nekega navala kandidatov v preteklosti, to je bilo dosti neproblematično, v prihodnosti bo pa to vsekakor treba pripraviti. Zdaj potekajo spremembe statuta tudi v tej smeri, ampak ne v smislu omejitev kdo ja, kdo ne, ampak v smislu na kakšen način nekdo lahko kandidira, na kakšen način se predlaga in skozi kakšne postopke gre.

Sigurno bi se v primeru, če bi bilo preveč kandidatov oziroma tudi v kolikor ne, bi se ravnali na podlagi vsebinskih kriterijev, koliko posameznik pozna stranko, ali zagovarja interese stranke. Seveda pa se že nekako predpostavlja, da zagovarja interese stranke, ker je seveda član stranke, tako kot se preko kadrovske komisije tudi oblikuje mnenje o posamezniku, ampak ja, v primeru selekcije bi vsekakor tukaj šteli vsebinski kriteriji.

5. V kolikšni meri so po vašem mnenju člani stranke vključeni v proces selekcije kandidatov?

Člani strank so v selekcijo kandidatov in kandidatke vključeni preko svojih lokalnih odborov, kjer o njih razpravljajo in dajejo smernice delegatom, ki o njih odloča v svetu stranke. Vsak član je član lokalnega odbora, kjer šteje njegov glas in mnenje, ki ga delegat prenese na svet stranke. Zelo pomembna pa je transparentnost korakov na vseh ravneh, da se članstvo sploh počuti vključeno.

6. Čim nižje na strankarski hierarhiji je sprejeta odločitev o kandidatih, tem bolj decentralizirana je selekcija kandidatov. V kolikšni meri so (de)centralizirane odločitve v procesu selekcije kandidatov, ki se sklepajo v stranki?

Pri nas imamo svet stranke, ki je sestavljeno iz predstavnikov kongresa (svetnikov) in predstavnikov najnižjih ravni, torej lokalnih odborov in članske baze (delegatov), ki skupaj sprejemajo odločitev o kandidatih. Svet je torej organ sestavljen iz interesov najnižjih ravni in centrale, ki jih povezuje in usklajuje tekom razprave in z iskanjem konsenza.

7. Združeno levico tako rekoč štejem med mlajšo stranko, saj je njen ustanovitveni kongres potekal 1. marca 2014 s podpisom koalicijske pogodbe treh strank, tudi IDS. Ali po vašem mnenju starost politične stranke determinira stopnjo centralizacije v procesu selekcije kandidatov?

Nimamo centralizirane izbire kandidatov. Po našem mnenju ključni kriterij, ki bi določal stopnjo centralizacije prav tako ni starost.

8. Kdo ima po vašem mnenju največjo moč ko govorimo o vprašanju odločanja o kandidatih? Kdo odloča o kandidatih v vaši stranki oziroma kdo jih ne nazadnje tudi dokončno potrdi?

Svet stranke je tisti, ki dokončno potrdi kandidatno listo. V njem pa imajo pravico do glasovanja voljeni svetniki in predstavniki lokalnih odborov, delegati.

10. Teorija pravi, da mlajše stranke večji del selekcije kandidatov opravijo v centralnih organih strank, decentralizacija procesov pa naj bi bila značilna za starejše stranke. Se strinjate? Ali trditev drži tudi za vašo stranko?

Menimo, da starost ni ključni kriterij, ki bi spodbujal decentralizacijo. Kvečjemu lahko opazujemo obraten trend, saj se z razvojem organizacije pojavljajo tudi elementi birokratizacije. V našem primeru se nam zdi, da smo ravno s svetom stranke, ki je zmes interesov centrale in baze članstva uspeli omogočiti aktivno participacijo čim večjemu deležu članstva. Kot mlada stranka smo začeli tudi z razvojem internetne demokracije z dopisnimi kongresi preko elektronskih kanalov, s čimer res omogočamo širok krog participacije in odločanja celotnemu članstvu.